

Bağımsız Seçim İzleme Platformu
Bağımsız Seçim Gözlemciliği Rehberi

"Bu rehber ESHİD ve İHD tarafından hazırlanmıştır"

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği
Kamerhatun Mah. Hamalbaşı Sokak
No:22/9 Beyoğlu İstanbul
Tlf: 0212 293 63 77
www.esithaklar.org
email: esithaklar@gmail.com

Yayına hazırlayan: Dr. D. Çiğdem Sever
Tasarım: Mehmet Ali Çelik
Basım: İstanbul, 2015

ISBN 978-605-87314-6-2

İÇİNDEKİLER

Bağımsız Seçim Gözlemi Nedir?	5
Bağımsız Seçim Gözlemi İlkeleri	5
Demokratik Seçimler için Standartlar	6
Uluslararası Standartlar	6
Ulusal Standartlar	7
Demokratik Seçimler İçin İyi Uygulamalar	8
Seçim Gözlemi Kapsamında Temel Konular ve Faaliyetler	8
A. Seçim Öncesi Gözlem	
1. Seçmen Kaydı (Seçmen Kütükleri)	8
2. Seçmen Eğitimi	9
3. Seçimlerde Aday Olma	9
4. Seçim Kampanyaları	10
5. Medyanın Seçimlerdeki Rolü	11
6. Mevzuat ve Seçim İdarelerinin Düzenlemeleri ile Uygulamaya Yönelik Değerlendirme	11
B. İnsan Hakları ve Dezavantajlı Grupların Seçme ve Seçilme Hakkı	
1. Kadınların veya Farklı Cinsel Yönelim ya da Cinsel Kimliğe Sahip Kişilerin Seçimlere Katılımı	12
2. Engelli Bireylerin Katılımı	13
3. Azınlıkların Katılımı	14
C. Seçim Günü Gözlemi	
1. Tanımlar ve Diğer Önemli Konular	15
2. Seçim Günü Yasakları ve Kurallar	15
3. Seçim Günü İzleme Formlarının Doldurulması	16
4. Oy Verme ve Sayım İşlemleri İçin 298 Sayılı Kanunun İlgili Maddeleri	18
EK-1: Bağımsız Seçim Gözlemcileri İçin Temel Davranış Kuralları	19
EK-2: Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun	23
EK 3: İzleme ve Başvuru Formları Örnekleri	52

Bağımsız Seçim Gözlemi Nedir?

Seçim gözlemi, demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının geliştirilmesi ve demokratik seçimlerin geliştirilmesine katkı sunmak amacıyla seçimlerin demokratik bir ortamda gerçekleşmesi, tüm yurttaşların seçme ve seçilme hakkından eşit fırsatlarla yararlanabilmesi için yürütülen ve bütün seçim dönemini kapsayan bağımsız gözleme ve raporlama sürecini ifade eder. Seçim gözleminin bağımsız olması herhangi bir siyasi parti veya grupta sembolik ya da işlevsel herhangi bir bağlantıya sahip olmamayı ve gözlem sırasında tamamen nesnel ve tarafsız olmayı gerektirir. Seçim gözlemi, seçim sonuçlarına ilişkin bir analizi değil, yurttaşların seçme ve seçilme hakkını kullanmaları ile ilgilidir.

Seçim gözlemi, seçim öncesi, seçim günü ve seçim sonrasında ilişkin;

- bilgi toplama,
- veri analizi,
- sonuç çıkarma ve raporlama ile
- tavsiye geliştirmeyi içerir.

Türkiye mevzuatında bağımsız seçim gözlemi faaliyetini yasaklayan herhangi bir yasa yoktur. 1982 Anayasası'nın seçme ve seçilme hakkına ilişkin 67. Maddesinin II. fıkrasında açık sayım ve döküm esası getirildiği gibi, seçim mevzuatında getirilen sınırlamalara uymak koşuluyla oy verme işlemi sırasında da gözlem yapılması mümkündür.

Seçim sürecine ilişkin gözlem sadece seçim gününü değil;

- Seçimlere ait yasal çerçeve ve seçim idaresi,
- Seçmen kaydı,
- Parti ve adayların kayıt işlemleri,
- Seçim kampanyaları,
- Seçim sürecinde medyanın tutumu,
- Oy verme, sayım ve listeleme ile ilgili şikâyet ve itirazlar,
- Seçime erişim ve katılım,
- Dezavantajlı grupların seçme ve seçilme hakkını kullanımı,
- Seçim günü usul kurallarına uygunluk ve seçimlerin barış içinde yürütülmesi,
- Sivil toplumun rolü,
- Sonuçların açıklanması ve seçim sonrası ortamı kapsar.

Bağımsız Seçim Gözlemi İlkeleri

Eşit Haklar İçin İzleme Derneği Yerel Seçim Gözlemcileri Küresel Ağı'nın (Global Network of Domestic Election Monitors-GNDEM) Türkiye'deki tek üyesidir¹ ve bağımsız gözlem sırasında GNDEM'in kabul ettiği bağımsız gözlem davranış kurallarına uymayı taahhüt eder (*bakınız*, EK-1). Bu doğrultuda Platform adına gözlem yapan bağımsız gözlemciler aşağıdaki ilkelere uygun hareket ederler:

- Gözlemciler ilgili yasalara saygı gösterirler.
- Gözlemciler, birlikte görev yaptıkları ekip tarafından alınan kararlara uygun hareket ederler.
- Gözlemciler varsa başka seçim gözlem grupları ile işbirliği yapmalıdır.

1 http://www.gndem.org/members?tid=247&date_filter%5Bvalue%5D%5Byear%5D=

- Gözlemciler yanlarında kimliklerini taşıy ve istenilmesi halinde ilgili yetkililere kendilerini tanıtır.
- Gözlemciler görevlerini yaparken kesinlikle tarafsızlıklarını koruyacak ve hiç bir zaman, partiler, adaylar veya seçim sürecindeki ihtilafli konularda tercih belirtmeyeceklerdir.
- Gözlemciler, *herhangi bir parti sembolü, rengi veya afişi taşımaz veya giymezler.*
- Gözlemciler görevlerini yaparken seçim süreci, oy kullanma işlemleri veya oy sayımı ile ilgili müdahale veya aksamaya yol açmazlar.
- Gözlemciler, aksaklıklar konusunda seçim görevlilerinin dikkatini çekebilirler ama seçim görevlilerine talimat vermezler.
- Gözlemciler, vardıkları tüm sonuçları belgeli, gerçek ve doğrulanabilir kanıtlara dayandırır ve ziyaret ettikleri oy verme yerlerinin veya ilgili diğer yerlerin kayıtlarını tutarlar.
- Gözlemciler, gözlemleri hakkında medyaya kişisel yorumlar yapmaktan sakınırlar ama gözlemciler olarak faaliyetlerinin niteliği hakkında genel bilgi vermelidirler.
- Gözlemciler seçim sonrası bilgi vermeye katılırlar ve gözlemlenen seçimler hakkında hazırlanacak gözlem raporlarına katkı sağlarlar.
- Gözlemciler yetkililerin gözlem faaliyetini sınırladıkları durumda görevlerini yapmalarının engellendiği halleri not etmelidirler.

Demokratik Seçimler için Standartlar

Uluslararası Standartlar

Seçimler için uluslararası standartlar, evrensel ve bölgesel insan hakları sözleşmelerinde kabul görmüş siyasi haklar ve temel özgürlüklerden kaynaklanır. Sözleşmeler seçimlerle ilgili olarak belli standartları karşılayacak hukuki ve siyasi taahhütleri tesis ederler. Bağımsız gözlemciler seçim süreçlerini uluslararası seçim standartlarına uygun olarak değerlendirirler.

Bu standartlar aşağıdakilerle ilgilidir:

- herhangi bir ayırım veya kabul edilemez kısıtlama olmadan, yurttaşların hükümet ve kamu işlerine, aşağıdakiler kanalıyla katılım hakkı ve fırsatı:
 - periyodik seçimler,
 - hilesiz seçimler,
 - evrensel oy hakkı,
 - eşit oy hakkı,
 - seçimlerde aday olma hakkı,
 - oy kullanma hakkı,
 - gizli oy pusulası atma hakkı,
 - seçmenlerin iradesinin özgürce ifadesi,
- ifade özgürlüğü,
- örgütlenme özgürlüğü,
- toplantı özgürlüğü,
- hareket özgürlüğü,
- ayrımcılığa tabi tutulmama özgürlüğü,
- etkin hukuki yollara başvurma hakkı,

Seçimler için Temel Evrensel Hukuki Belgeler

Demokratik seçimler için zorunlu olan temel özgürlükler ve siyasi haklar, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) (1948)¹⁸ ve *Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi* (UMSHS) (1966)¹⁹ ile güvence altına alınmıştır. İHEB, Birleşmiş Milletlerin tüm üyelerince kabul edilmiştir ve temel uluslararası standartları ortaya koyar; ayrıca hükümlerinin çoğu şimdi geleneksel uluslararası yasa statüsüne sahiptir. 160'dan fazla ülke tarafından imzalanmış ve onaylanmış olan UMSHS, onaylayan tüm ülkeler üzerinde hukuken bağlayıcı etkiye sahiptir.

İHEB Madde 21

(1) Herkes, doğrudan veya özgürce seçilmiş temsilciler vasıtasıyla ülkesinin hükümetinde yer alma hakkına sahiptir. [...]
(3) Halkın takdiri hükümetin yetkisine esas olacaktır; bu, evrensel ve eşit oy hakkıyla ve gizli oylama veya eşdeğeri özgür oylama işlemleriyle yapılacak olan periyodik ve hilesiz seçimlerle ifade edilecektir.

UMSHS Madde 25

Her yurttaş, herhangi bir ayrımcılık olmadan [...] ve kabul edilemez kısıtlamalar olmadan, aşağıdaki hak ve fırsatlara sahip olacaktır
(a) kamu işlerinin yürütülmesine doğrudan veya özgürce seçilmiş temsilciler yoluyla müdahil olma
(b) evrensel ve eşit oyla ve seçmenlerin iradesinin özgür ifade edilmesini garanti eden gizli oylamayla yapılacak periyodik hilesiz seçimlerde seçme ve seçilme
(c) ülkesindeki kamusal hizmetlerden, genel anlamda eşitlik temelinde yararlanma

Diğer Temel Özgürlükler ve Siyasi Haklar

İHEB ve UMSHS ayrıca, temel özgürlükleri ve seçimlerle ve daha geniş seçim ortamıyla ilgili diğer siyasi hakları da tesis ederler. Bunlar içinde şunlar yer alır:

İlgili Uluslararası Sözleşme	İHEB	UMSHS
• düşünce ve ifade özgürlüğü	Madde 19	Madde 19
• barışçıl toplantı özgürlüğü	Madde 20	Madde 21
• örgütlenme özgürlüğü	Madde 20	Madde 22
• hareket özgürlüğü	Madde 13	Madde 12
• ayrımcılığa uğramama özgürlüğü	Madde 2	Madde 2 ve 3
• etkin hukuki yollara başvurma hakkı	Madde 8	Madde 2

Seçimler için Diğer Evrensel Hukuki Belgeler

Diğer evrensel insan hakları anlaşmaları, seçim süreçleri ve bunların yapıldıkları daha geniş ortamlar için ilave standartlar getirir. Bunlar içinde aşağıdakiler sayılır:

- Her Türlü Irk Ayrımcılığının Tasfiye Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme (1966)
- Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979)
- Engelli Hakları Sözleşmesi (2006)

Ulusal Standartlar

Ulusal standartlar seçimlerle ilgili ulusal yasalardaki hükümler tarafından ortaya konan standartlardır. Bağımsız seçim gözlemi çalışması, seçim sürecinin ne ölçüde ulusal hukuki çerçevede yürütüldüğünü ve ulusal yasaların ne derece uluslararası seçim standartlarına uygunluğunu da değerlendirirler.

Demokratik Seçimler İçin İyi Uygulamalar

Seçim süreçlerinin değerlendirmesinde, bağımsız gözlemciler ayrıca demokratik seçimler için en iyi uygulamalara da atıfta bulunur. Aşağıdakiler, demokratik seçimler için en iyi uygulamaların önemli örnekleridir:

- Seçim sürecinde şeffaflık vardır;
- Seçim kurulu etkin, tarafsız, bağımsız ve hesap verebilir şekilde davranır;
- Adaylar ve siyasi partiler için devlet kaynaklarına eşit erişim vardır;
- Adaylar ve siyasi partiler için, devlet veya özel finansmanlı medya tarafından dengeli haber yapılır ve bunlara eşit erişim vardır;
- Seçmenler sivil ve seçmen eğitimi programlarıyla haklarından haberdardır;
- Adaylar ve partiler için kampanya yapma ve seçmenler için oy kullanmada - şiddet, korkutma veya misillemeden uzak - barışçıl bir hava vardır.

Seçim Gözlemi Kapsamında Temel Konular ve Faaliyetler

A. SEÇİM ÖNCESİ GÖZLEMİ

1. Seçmen Kaydı (Seçmen Kütükleri):

Seçimlerde doğru bir seçmen kaydı hazırlığı, seçim listelerinin oluşturulması ve kayıtların yapılmasında işlemlerin eksiksiz ve doğru yapılması kritik önem taşır. Oy hakkından mahrum olma gerekçeleri nesnel ve kabul edilebilir nitelikte olmalıdır, aksi takdirde oy verme hakkının kullanılmasını engelleyecek durumlar yaratabilir. Oy kullanmaya hak kazanan herkesin bu hakkı kullanabilmesini sağlayacak etkin önlemlerin devlet tarafından alınması gerekir.

Seçmen Kaydı ile İlgili Gözlem Sırasında Dikkat Edilecekler

- Seçmenlerin kayıt yaptıрма süreçleri ile ilgili yasalar/uygulamalar bütün herkes için açık ve erişilebilir mi?
- Kaydolma işlemleri hakkında seçmenlere yeterli eğitim veriliyor mu?
- Seçmen olabilmek için ikamet şartı gibi kısıtlamalar bulunuyorsa bu şartlar kabul edilebilir nitelikte mi? Örneğin bu uygulamalar evsizleri, mevsimlik işçileri, yarı açık ve kapalı kurumlarda yaşayanları oy kullanma hakkından mahrum bırakıyor mu?
- Yeni seçmenlerin yazılması, mükerrer yazılımın önlenmesi, kayıtlı olanların silinmemesi veya geçersiz isimlerin silinebilmesi için uygun önlemler mevcut mu?
- Yeterlilik sahibi seçmenlerin yazılmadığı veya yeterlilik sahibi olmayan seçmenlerin yazıldığı yönünde doğrulanabilir kanıtlar var mı? Varsa, bunlar münferit olaylar mı yoksa sistemli olarak mı yapılmış?
- Seçmen listelerinin kopyaları sandık alanlarında veya erişilebilir başka yerlerde seçim gününden önce asılmış mı?
- Kadın ve erkekler, sayı olarak nüfustaki oranlarına göre kaydolmuş mu? Değilse, neden?
- Evlendikten sonra adlarını ve/veya ikamet adreslerini değiştiren kadınların kaydolmalarını temin edecek etkin işlemler var mı?
- Varlığı durumunda, ülke içinde zorunlu göçe tabi tutulanların kaydolmasını sağlayacak etkin önlemler var mı?
- Geçerli olması durumunda, mülteciler dâhil, sürgündeki yurttaşların kaydolmasını sağlayacak, etkin ülke dışı sistemler mevcut mu?

- Seçmen kayıt işlemleri basit mi ve kayıt büroları, hareket yeteneği kısıtlı olan veya sınırlı olanlar için kolaylıkla erişilebilir mi?
- Seçmenlerin kaydedilmesi için kullanılan verilerin kaynağı belli mi?
- Seçmen kayıtlarındaki hata veya eksikliklere itiraz hakkı var mı? Düzeltmeler, basit ama güvenli bir şekilde yapılabilir mi? İtirazlar etkin bir şekilde işleme alınıyor mu?
- Seçmen kayıt belgeleri orijinal ve güvenilir belgeler mi? Olmadığına dair herhangi bir duyum ve ispat belgesi var mı?
- Seçmen kayıtları gizliliği ihlal eden ve potansiyel olarak ayrımcılığa yol açacak, kişilerin etnik kökeni gibi, kişisel bilgilere yer veriyor mu?
- Seçmen kaydı için hangi sistem kullanılmaktadır? Aktif mi yoksa pasif kayıt mı? Periyodik mi yoksa sürekli mi? Bu faktörler ulusal azınlıkların katılımlarını etkiledi mi?
- Daimi ikametgâh veya bir adres, seçmen kaydı şartı mı?
- Seçmen kütüğünden usulsüz olarak düşürülen seçmenler var mı?
- Seçmen kütüklerine usulsüz kayıtlar var mı?

2. Seçmen Eğitimi:

Seçmen bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri, seçme ve seçilme haklarının herkes tarafından etkin kullanımını sağlamak için zorunludur. Seçmen eğitimi, sınırlı demokratik gelenek ve/veya nüfus içinde okuma-yazma seviyesi düşük olan ülkelerde özellikle önemlidir. Seçim gününden önce, tüm seçmenlere, seçmen kayıtları, oy verme günü, zamanı ve yerleri gibi konularda temel ve tarafsız bilgiler verilmesi gerekmektedir. Seçim idaresinin bu bilgilerin, seçim gününden önce ayrımcılık yapılmaksızın verildiğinden ve seçim gününde oy verme yerlerinde doğru bilgiler bulunduğundan emin olma sorumluluğu vardır

Seçmen Eğitimi ile İlgili Gözlemde Dikkat Edilecekler

- Seçmenlerin seçim, kaydolma ve oy kullanma şartları yanında seçimle ilgili diğer konulardan haberleri var mı? Erişilebilir yöntemlerle seçime katılan partileri ve adayları tanıma olanakları var mı?
- Engelli bireylerin görsel ve yazılı seçim materyallerine erişimleri için özel tedbirler (örneğin, altyazı kullanımı, işaret diliyle anlatım, braille alfabesi kullanımı vb. gibi) alınmış mı?
- Seçim otoritesi veya bağımsız kurumlar tarafından seçmen eğitimi veriliyor mu? Veriliyorsa eğitim tarafsız bir şekilde yürütülüyor mu?
- Seçim otoritesi, seçmen eğitimi konusunda elektronik ve basılı medya ile nasıl bir işbirliği içindedir?
- Seçmen eğitimine sivil toplumun katılımı ne şekildedir? Seçim otoritesi, sivil toplum örgütlerine kolaylık sağlıyor mu?
- Seçmen eğitimi, oy kullanma yaşına yeni girenler, kadınlar ve azınlıklar gibi, oy kullanması en az olası olabilecek grupları hedef alıyor mu? Seçmen eğitimi, azınlık dillerinde veriliyor mu?
- Nüfusun okuma-yazma bilmeyen kesimine ulaşmada özel yöntemler kullanılıyor mu?

3. Seçimlerde Aday Olma:

Seçimlerde aday olmak isteyen herkes, tüm siyasi partiler veya kişiler hiç bir ayrımcılığa maruz kalmadan bunu yapmakta özgür olmalıdırlar. Bireyler, bir siyasi partinin aday olarak seçimlere katılabilecekleri gibi, bağımsız aday olarak da seçimlerde aday olabilir-

melidir. Seçilme yeterliliğine sahip olan kişiler hiçbir temelde/nedenle ayrımcılığa maruz kalmamalı, dışlanmamalıdır.

Seçimlerde Aday Olma ile İlgili Gözlemde Dikkat Edilecekler:

- Adayların kayıt yaptırma süreçleri ile ilgili yasalar/uygulamalar herkes için açık ve erişilebilir mi?
- Aday olabilme ayrımcı uygulamalarla kısıtlanıyor mu? Seçilme hakkı üzerindeki, asgari yaş gibi kısıtlamalar nesnel ve makul ölçütlere dayanıyor mu?
- Bağımsız Adaylık Harçları karşılanabilir, makul düzeyde belirlenmiş mi?
- Oy kullanma yaşı ile aday olma yaşı arasında fark bulunuyor mu?
- Adaylıkların reddi için makul gerekçe sunuluyor mu?
- Adaylığın reddi kararına itirazlar için bir mekanizma mevcut mu? Mevcut mekanizma itirazın kabulü durumunda, seçim gününden önce, adayın kampanya yapabildiği ve seçimlere katılabilmesine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmiş mi?
- Seçim yapılacak mevkide, kadınların eşit biçimde temsilini sağlamak için, kota veya diğer geçici önlemler alınıyor mu?
- Az temsil edilen grupların (engelliler, etnik ve dini gruplar, LGBTİ'ler) adaylarını teşvik etmek için herhangi bir mekanizma mevcut mu?
- Seçime katılmaları reddedilen aday veya partiler oldu mu? Olduysa, bu durumun gerekçeleri nesnel ve kabul edilebilir mi?
- Tescil edildikten sonra, seçime katılması iptal edilen parti ya da aday oldu mu? Olduysa, bu durumun gerekçeleri nesnel ve kabul edilebilir mi?

4. Seçim Kampanyaları:

Ayrımcılık yapılmaksızın ifade, örgütlenme, toplantı ve gösteri özgürlükleri demokratik bir seçim sürecinin ön şartlarıdır. Şiddet veya şiddet tehdidi, korkutma veya taciz veya bu gibi davranışların, nefret söylemi ve saldırgan siyasi retorik yoluyla teşvik edilmesi demokratik seçimlerle bağdaşmaz.

Seçim Kampanyaları ile İlgili Gözlemde Dikkat Edilecekler:

- İfade, örgütlenme, toplantı ve gösteri düzenleme özgürlükleri ayrımcılık yapılmadan yasalarla sağlanıyor mu?
- Tüm adaylar ve siyasi partiler, bu hakları, görüşlerini seçmenlere açık ve adil yarışılan bir kampanya içerisinde sunabilecekleri şekilde kullanabiliyorlar mı?
- Kampanya sürecine ilişkin yönetmelikler tarafsız ve etkin biçimde uygulanmakta ve icra edilmekte mi?
- Siyasi parti ya da adayların kampanya finansmanı ve harcamaları şeffaf bir şekilde yapılıyor mu?
- Kampanyalarda devlet kaynaklarının kullanımı adaletli şekilde sağlanıyor mu?
- Devlet kaynakları veya kamu yetkileri herhangi bir parti ya da aday kayırlıca şekilde kullanılıyor mu?
- Devlet memurlarını, resmi sıfatlarıyla kampanyalara katılmalarından alıkoyan açık yasal düzenlemeler var mı?
- Doğrulanabilir şiddet, korkutma veya rahatsızlık verme vakaları veya bunların teşvik edildiği durumlar var mı? Bu olaylara, hemen ve etkili biçimde müdahale ediliyor mu?
- Kolluk kuvvetleri tarafsız, ölçülü ve yasalara uygun biçimde davranıyorlar mı?

- Kadın adayların ve destekçilerinin kampanyalarına yönelik doğrudan veya dolaylı kısıtlamalar var mı?
- LGBTİ adayların veya destekçilerinin kampanyalarına yönelik doğrudan veya dolaylı kısıtlamalar var mı?
- Engelli adayların veya destekçilerinin kampanyalarına yönelik doğrudan veya dolaylı kısıtlamalar var mı?
- Olması durumunda, ulusal azınlık adaylarının ve destekçilerinin kampanyalarına yönelik doğrudan veya dolaylı kısıtlamalar var mı?
- Adaylar ve partiler kampanya etkinliklerinde azınlık dillerinde hitap edebildiler mi?
- Yetkili merciler ya da başka gruplar tarafından yapılan azınlık karşıtı kampanya veya korkutmalar oldu mu? Kampanyada kullanılan nefret söylemi vakaları oldu mu?
- Azınlıkların yaşadıkları bölgelerde hareket ve toplantı özgürlüğüne saygı gösterildi mi?
- Seçmenler, engellenmeden kampanya etkinliklerine katılabildiler mi? Parti ve adaylar, bu bölgelerde serbestçe seyahat edip, kampanya etkinlikleri düzenleyebildiler mi?

5. Medyanın Seçimlerdeki Rolü:

İfade özgürlüğü demokrasinin ayrılmaz bir parçasıdır ve ülkenin yasal çerçevesi içinde garanti edilmelidir. Bu temel hak, bir toplumun fertlerinin sansür, baskı olmaksızın veya müdahale edilmeden bilgi verebilme ve alabilmesini garanti eder. Seçimlerde medyanın objektif ve eşit yayın yapması, seçmenlerin özgürce karar verebilmeleri ve adayların propaganda faaliyetlerinde eşit imkânlardan yararlanabilmeleri bakımından son derece önemlidir.

Medyanın Seçimlerdeki Rolü ile İlgili Gözlemede Dikkat Edilecekler:

- Medya, özgürce çalışıp, sansüre (oto-sansür dâhil) uğramadan, korkutma, engelleme veya müdahale olmaksızın faaliyet gösteriyor mu?
- Seçmenlerin tüm politik düşüncelere erişimini sağlayacak, çoğulcu ve bağımsız medya ortamı mevcut mu?
- Tüm adaylar ve siyasi partiler, devlete ait resmi yayın organlarında eşit yayın zamanı veya basılı haber payına sahip mi? Bunlar, ücretsiz mi sağlanıyor?
- Devlete ait yayın organları hükümetten bağımsız olarak faaliyet gösterebiliyor mu?
- Özel medya, seçim kampanyası Öve seçimle ilgili konularda halka yeterli haber veriyor mu? Haberler objektif ve dengeli mi?
- Adaylar veya politik partilerin sahibi oldukları özel medya kuruluşları var mı? Varsa, bu durum, seçimin medya haberlerinin genel dengesini etkiliyor mu?
- Özel medya kuruluşlarının sahipliği, önyargılı veya dengesiz seçim haberlerine yol açacak şekilde, birkaç kişi sahipliğinde mi toplanmış durumda?
- Seçim sürecinde herhangi bir medya kuruluşu devlet kurumları tarafından (örneğin, vergi denetimleri aracılığıyla vs.) baskı gördü mü?
- Nefret söylemi sayılabilecek herhangi bir haber yapıldı mı? Adayları karalama veya kampanya mesajlarını çarpıtma olayları var mı?

6. Mevzuat ve Seçim İdarelerinin Düzenlemeleri ile Uygulamaya Yönelik Değerlendirme

Seçimin her aşaması için ilgili mevzuatın, demokratik bir seçimin gerekleri ile seçme ve seçilme hakkının gerçekleşmesi bakımından yeterli olup olmadığı değerlendirilmektedir. Başta seçme ve seçilme yeterlilikleri ile seçim idarelerine ilişkin yaşanan sorunlar

ve düzenlemeler nedeniyle fiilen oy kullanamayanların tespiti (örneğin mevsimlik işçiler, sığınmaevindeki kadınlar vb.) ya da hukuki bir sorun olmasa da fiili güçlüklerin tespiti (örneğin yaşlı bakımevlerinde sandık kurulmaması, fiziksel koşulların ya da oy pusulalarının görme engelliler için uygun olmaması gibi) ve bu sorunların çözümü için öneriler geliştirilmesi de bağımsız seçim gözleminin önemli bir parçasıdır. Bu bakımdan, genel olarak her seçimde yaşanan sorunların yanı sıra, her bir seçim için özellikle seçim kurullarının aldığı kararlar incelenerek bu kararların etkileri ve yaşanan sorunlar da ortaya konulmaktadır. Her ne kadar bağımsız seçim gözlemi belli bir seçim sistemini dayatmasa da var olan seçim sistemi, mevzuat ve uygulamalarının seçme ve seçilme hakkı üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi seçim gözleminin bir parçasını oluşturur.

B. İNSAN HAKLARI VE DEZAVANTAJLI GRUPLARIN SEÇME VE SEÇİLME HAKKI

Demokratik bir seçim süreci, ayrımsız herkesin tüm siyasi hak ve özgürlüklerini tamamıyla kullanabildiği bir ortamda yapılmalıdır. Temel sivil ve siyasi hak ve temel özgürlükler garanti altına alınmamış ise, görünüşte iyi yönetilen bir seçimin anlamı kalmaz. Bu bakımdan, seçme ve seçilme hakkının tam anlamıyla kullanılabilmesi diğer hak ve özgürlüklerin etkin kullanılmasıyla ilişkilidir. Özellikle ifade özgürlüğü, basın özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ile ayrımcılık yasağı seçme ve seçilme hakkının ayrılmaz birer parçasıdır. Bunun dışında dezavantajlı grupların haklarını etkin kullanabilmeleri için gerekli önlemlerin alınmaması da bu haktan eşit yararlanma imkânını ortadan kaldırmaktadır.

Yukarıdaki Bölümlerde Tanımlanan Belli İnsan Hakları Konularında Dikkat Edilecekler:

- Herhangi bir olası adayın, örneğin, gözaltında tutulması veya idari yaptırımlar veya cezai soruşturmalara tabi tutulması nedeniyle, aday olması engellendi mi?
- Kampanya yarışı, gösteri, politik toplantı veya diğer faaliyetler yetkili makam veya güvenlik güçlerince yasaklandı veya engellendi mi?
- Herhangi bir birey veya grup, özellikle resmi makamlar tarafından, tehdit veya korkutmaya maruz kaldı mı?
- Devlet çalışanları, öğrencileri veya başka grupları, hükümetteki parti/partileri veya adayları desteklemeleri için kampanya faaliyetlerine katılmaya zorladı mı veya bu konuda talimat verdi mi?
- Halen uygulanmakta olan olağanüstü hal yasaları veya yönetmelikleri var mı? Öyleyse, bunlar seçim sürecini nasıl etkiliyor?
- Askerler politikaya karışıyor mu?

1. Kadınlar ve Farklı Cinsel Yönelim ya da Cinsel Kimliğe Sahip Kişilerin Seçimlere Katılımı

Kadın ve erkekler kamusal yaşamın her yönüne katılımında eşit haklara sahiptir. Erkekler kadar kadınlar da tüm siyasi haklarını tam anlamıyla kullanamadıkları sürece seçimler, uluslararası standartlara tam olarak uygun olmaz. Seçimlere kadınların katılım hakkı, sadece seçmen yazılma ve oy kullanmayla sınırlı değildir. Aday olma, kampanyalara tam anlamıyla katılma ve özgürce bilgi verme ve alma haklarını da içerir. Kadınlar aday listelerinde, siyasi parti liderliklerinde ve üst düzey resmi makamlarda da temsil edilmelidirler. Benzer şekilde kadınlar, seçim kurulunda ve yerel seçim gözlemciliklerinde eşit derecede yer alabilmelidirler.

Farklı cinsel yönelim veya cinsel kimliğe sahip kişilerin de aday olabilme ve oy hakkını kullanabilme bakımından eşit olanaklara sahip olması gerekir.

Gözlem Sırasında Dikkat Edilecekler:

- Adayların seçiminde cinsiyet/cinsel kimlik/cinsel yönelim bakımından eşit olanaklar sağlanmakta mıdır?
- Seçim idarelerinde, özellikle de sandıklarda yeterince kadın temsili sağlanmakta mıdır? (Formdaki ilgili bölümü mutlaka doldurunuz.)
- Kadınların veya LGBTİ'lerin bu nitelikleri nedeniyle oy kullanmasının engellendiği, zorlaştırıldığı ya da yönlendirildiğine ilişkin bir gözleminiz oldu mu? (Sadece seçim idareleri değil, eşleri tarafından yönlendirme ya da oyu beraber kullanmaya çalışma da dâhildir)

2.Engelli Bireylerin Katılımı

Engelli yurttaşlar, hükümette yer alma ve seçim sürecine katılımında eşit hakka sahiptirler. Engelli bireylerin oy kullanma ve aday olma hakları üzerine kısıtlamalar kabul edilemez. Engelli seçmenler, siyasi haklarını kullanmada engellerle karşılaşmamalıdır. Resmi makamlar engelli bireyler için sandıklara erişim, yardımla oy kullanma ve gerekirse, giyabında oy vermeyi sağlayacak tedbirleri almalıdır.

Devlet ve siyasi partiler, engelli kişilerin siyasi haklarını ve bunları diğerleriyle birlikte eşit olarak kullanma fırsatını garanti etmeli ve engellilerin oy kullanma ve seçilme hak ve fırsatları dâhil, kamusal hayata tam ve etkin katılımlarını temin etmelidir.

Oy kullanma işlem ve materyalleri engellilerin kullanımına uygun, sandık yerleri ve seçmen kayıt olanakları engellilerin erişebileceği yerlerde olmalıdır. Gizli oy (yani, başkasının yardımı olmaksızın) kullanabilmeleri için görme engellilere özel hazırlanmış materyaller olmalı, gerekli hallerde uygun önlemler alınarak (yardımcı kişinin seçmen tarafından seçilmesi ve gizliliği koruma yeminini imzalamak zorunda olması kaydıyla) yardımla oy kullanma uygulanmalıdır. Fiziksel engel veya uzun süreli hastalık nedenleriyle, oy kullanmak üzere sandığa gelemeyen kişiler için alternatif oy kullanma yöntemleri (gezici sandık, postayla oy kullanma vb.) olmalıdır.

Gözlem Sırasında Dikkat Edilecekler:

- Seçmen kütüklerine engellilerin kayıtları ile ilgili ne gibi sorunlar yaşanmaktadır?
- Engelli kişiler aday olma süreçlerine yeterince dahil edilmiş midir? Dahil olmaya çalışan engelli yurttaşların deneyimi nasıldır?
- Kapalı kurumlarda (engelli bakımevi, rehabilitasyon merkezi vb.) yaşamını sürdüren engellilerin seçmen kayıtları yapılmış mı?
- Seçmen eğitim materyalleri hazırlanırken engelli seçmenlerin ihtiyaçları (işaret dili çevirisi vb) dikkate alınıyor mu?
- Seçim kampanyaları engelli yurttaşlara ilişkin herhangi bir içeriğe sahip mi?
- Seçim günü engelli yurttaşların oy kullanmasında ne gibi sorunlar yaşanmaktadır? (Bu değerlendirme veya gözlem notlarında farklı engel gruplarının yaşadıkları sorunlara ayrı ayrı değinilmelidir.)
- Kapalı kurumlarda yaşayan engellilerin oy kullanması sağlanıyor mu?
- YSK tarafından engelli seçmenler için özel önlemler alınmış mı? Bu mekanizmalar sorunları ortadan kaldırıyor mu?
- Oy verme yerlerinde engelli seçmenler için destek personeli bulunuyor mu?

Dezavantajlı gruplar elbette bunlarla sınırlı değildir. Türkçe veya okuma-yazma bilmeyenler gibi grupların dışında, ilgili bölgenin koşullarına bağlı olarak farklı türde kişiler dezavantajlı durumda olabileceği gibi dezavantaj düzeyleri de farklılaşabilecektir. Bu nedenle gözlemcilerin gözlem yaptıkları ortamın koşullarını her defasında gözetmesi gerekir.

3. Azınlıkların Katılımı

Farklı ulusal, etnik, dini, kültürel veya dilden azınlık nüfusunun olduğu ülkelerde, seçim sürecinin değerlendirmesinde, bu grupların seçim sürecinde etkin şekilde yer almaları için sağlanan hak ve fırsatlar ele alınır. Burada, kadınların seçim sürecine katılımının değerlendirmesinde kullanılanlara benzer yöntemler uygulanır. Özellikle, azınlık gruplarından tüm yeterlilik sahibi yurttaşların seçmen olarak kaydolma ve azınlık mensubu olan veya azınlık siyasi partilerini temsilen aday olanların, aday olma haklarından ne ölçüde yararlandıklarına bakılacaktır. Değerlendirme, seçim sisteminin etkisini ve örneğin, seçim sınırlarının bozulması veya azınlık gruplarının katılımına karşı ayrımcılık yapan koltuk ve/veya oy tahsisi olup olmadığını ele alır. Bazı ülkelerde, azınlıklara karşı ayrımcılık yapılmakta ve azınlık mensupları dışlanmakta, yurttaşlık belgelerinin eksikliği ve seçmen kayıtlarındaki düşük oranlar ve yüksek oranda eğitim (okuma-yazma) eksikliği gibi belli problemler ortaya çıkmaktadır. Azınlıkların katılım oranlarını arttırmak için özel önlemler alınması gerekir.

Bazı ülkelerde, kendi kültür ve dillerini kullanma hakkı gibi, azınlık gruplarının haklarını tanıyan yasalar vardır. Seçmen eğitimi ve oy pusulaları gibi seçim materyallerini azınlık dillerinde hazırlamayı amaç edinmektedirler.

Gözlem Sırasında Dikkat Edilecekler:

- Seçmen kayıtlarına azınlık mensuplarının etkin erişimleri var mı? Kayıt olmalarının engellendiği veya tehdit ve korkuyla sindirildikleri durumlar var mı?
- Aday belirleme süreçlerinde azınlık mensuplarının ne kadar katılımı sağlanmaktadır?
- Türkçe dışında ülkede konuşulan azınlık dillerinde propaganda ne kadar yapılabilmektedir? (Çoğulculuk bakımından önemli bir göstergedir.)
- Seçim öncesinde etnik veya dini nedenlere dayanarak adaylara ayrımcı söylemler veya şiddet içeren eylemlerle saldırılar gerçekleşti mi?
- Seçim günü oy kullanırken Türkçe bilmeyen kişiler ne tür bir muameleyle karşılaşmakta ve nasıl oy kullanmaktadırlar?

C. SEÇİM GÜNÜ GÖZLEMİ

Seçim günü gözlem, oy verme işlemi ve oy sayım işlemlerinin gözlemi olmak üzere iki aşamada yapılır. Oy verme işleminin gözlemi, seçmenler arasında oy vermeye eşit erişimi sınırlayan ve ayrımcılık yaratan durumların yanında oy verme gizliliğinin ihlali, yerine oy kullanma veya toplu oy kullanımı gibi seçmenlerin baskı ve tehdit altında kalarak özgür iradelerini ortaya koymalarını engelleyen her türlü durumla ilgili tespiti de içerir.

1. Tanımlar ve Diğer Önemli Konular:

Sandık Çevresi: Oy sandığının çevresindeki 15 metre yarıçaplı alandır.

Sandık Çevresinde Bulunabilecek Kişiler: Sandık çevresinde, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz.

Medya mensuplarının sandık çevresinde sandık başı işlemlerine engel olmamak şartıyla, haber amacıyla görüntü ve bilgi elde etmeleri serbesttir.

Sandık Alanı: Sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 100 metre yarıçaplı alandır.

Sandık Kurulu Kimlerden Oluşur: Şehirlerde; bir başkan ve bir memur üye ile son milletvekili seçiminde en çok oy alan beş partinin belirleyeceği birer üye olmak üzere 6 asıl 6 yedek üyeden oluşur. Köylerde ise, memur üye olmaz. Onun yerine köy ihtiyar meclisi üyeleri arasından kura çekilerek bir üye belirlenir. Sandık Kurulu Üyelerinden siyasi parti mensubu olan beş üyenin, o ilçedeki son milletvekili seçimlerinde en çok oy alan beş partinin görevlendireceği üyelerden oluşur. Başkan ve memur üye ise İlçe Seçim Kurulu tarafından ve genellikle kamu görevlileri arasından atanır.

Sandık Kurulunun Görevleri: Seçim için ön hazırlıkları yapar. Seçim sırasında kimlik kontrolü yapar, oy pusulasını ve zarfı vatandaşa verir. Oy verme işleminden sonra seçmenin imzasını alır. Seçim bitiminde sandığı açıp oyları sayar. Sandık sonuç tutanağını düzenler. İtirazları karara bağlar. Sonuç tutanağı, diğer malzemeler ve belgeleri İlçe Seçim Kurulu Başkanlığı'na ulaştırır. Hiç kimse, sandık kurulunun görevini yapmasını engelleyemez. Sandık çevresinde düzeni bozan, iş yapılmasını engelleyen kişileri önce sandık kurulu başkanı uyarır. Uyarı dikkate alınmazsa sandık kurulu başkanı kolluk kuvvetlerini çağırarak düzeni sağlar.

Müşahit: Siyasi partiler veya bağımsız adaylar adına sandık başı işlemlerini takibe ve itiraza yetkili kişidir. Partiler veya bağımsız adaylar adına her sandık başında en fazla bir müşahit bulunabilir. Müşahitler siyasi parti veya adayların rozet vb. materyallerini görünür olarak üzerlerinde bulunduramazlar.

2. Seçim Günü Yasakları Ve Kurallar:

Propaganda yasağı, seçimin yapılacağı günden bir gün önce saat 18:00'den itibaren başlar.

Alkol yasağı: Oy verme günü, alkollü içecek yasağı vardır ve uyulması zorunludur.

Silah yasağı: Oy verme günü, emniyet ve asayiş korumakla görevli olanlardan başka hiçbir kimse, köy, kasaba ve şehirlerde silah taşıyamaz.

Telefon, ses ve görüntü kayıt cihazlarına ilişkin yasağı: Seçmenlerin yanlarında bulunan telefon, fotoğraf makinesi, kayıt cihazlarını oy vermeden önce sandık görevlilerine teslim etmesi gerekir. Sandık çevresinde sadece sandık kurulu üyeleri yalnızca görevleri ile ilgili telefon görüşmesi yapabilirler. Diğer kimselerin sandık çevresinde telefon görüşmeleri yapmaları yasaktır. Seçmenler oy kullanma kabinine çanta/telefonla giriyor ve fotoğraf çekiyorlarsa bu durumun mutlaka formda belirtilmesi gerekir.

Kolluk kuvvetlerine ilişkin sınırlandırma: Sandık kurulunca çağrılmamış olan üniformalı güvenlik görevlileri, **seçim güvenliğini** sağlamakla görevli kolluk güçleri dışında, özel güvenlik görevlileri ve belediye zabıtalara gibi görevliler de dâhil olmak üzere resmî üniforma ve silah taşıyan kimseler sandık alanına giremezler.

3. Seçim Günü İzleme Formlarının Doldurulması:

Seçim gününün izlemesinde farklı özellikleri nedeniyle üç ayrı form kullanılmaktadır. Bunlardan birincisi seçim izlemeye gidilen oy verme yerinin izlenmesine yönelik formdur. Bu formda oy verme yerinin (örneğin bir okulun) fiziksel koşulları ile oy verme ortamına ilişkin sorular bulunmaktadır. Bu kapsamda oy verme yerinin özellikleri ile kampanya faaliyeti yapılıp yapılmadığı, baskı ve korku yaratacak herhangi bir durum olup olmadığı, oy verme yerinin engellilerin erişimine uygun olup olmadığı tespit edilmektedir. Oy verme yeri gözlemlendikten sonra her sandık için ayrı ayrı doldurulması gereken oy verme işlemi izleme formu doldurulacaktır. Bu formda oy verme sırasında gerekli usul kurallarına uyulup uyulmadığı, yapılan şikâyet başvuruları, gizlilik ihlali, ayrımcılık ve benzeri herhangi bir sorunun yaşanıp yaşanmadığına ilişkin sorular cevaplanacaktır. Bununla birlikte olası farklı durumlar yaşandığı takdirde gözlemciler sorulardan bağımsız olarak gözlemlerini formlara da aktarabileceklerdir. Üçüncü form ise oy sayım işlemine ve sayım işlemlerinin usulüne uygun olup olmadığına ilişkindir. Bütün soruların eksiksiz doldurulması sağlıklı veri toplama ve sonuç analizi adına önem taşımaktadır.

Bağımsız Gözlemciler Sandıklar için gözlem süresini genel duruma göre kendileri belirlemelidir. Ancak gözlem süresi oy verme işleminin belli aşamalarını, sandık kurullarının uygulamalarını gözlemlemeye yetecek bir süre olmalıdır.

Seçim Gününe İlişkin Formdaki Sorular Bakımından Potansiyel Sorunlar:

Oy verme yerlerinde ve çevresinde kampanya faaliyeti yapılıp yapılmadığı, etrafta materyal bulunup bulunmadığı ve yetkisi dışında kişilerin ve/veya kolluk kuvvetlerinin varlığı gözlenmelidir.

Gizli oy ilkesine ilişkin sorunlar: Oy kullanılan sandıkların, gizliliği sağlayacak fiziksel koşulları sağlayıp sağlamadığına dikkat edilmelidir.

Açıkta başkalarının görebileceği şekilde oy kullanmak durumunda kalanlar oldu mu?

İhtiyaç duyan (okuma yazma bilmeyen ya da engelli -tüm engel grupları için-) seçmenlere kimler destek oldu?

Aynı kişiler birden fazla seçmene yardımcı oldular mı?

Destek alan seçmenler kendilerine destek olanlarla ilgili herhangi bir şikâyet dile getirdiler mi?

Toplu ya da organize oy kullanma: Eşle veya bir akrabayla birlikte oy kullanma, aynı kişinin birden fazla seçmene yardımcı olmak bahanesiyle oy verme kabinine girmesi ya da çoğunlukla köylerde oy kullanmada seçmenlerin yerine oy kullanmak.

Sandık alanında seçmenlerin toplu/organize olarak oy kullanması için hareket eden kişi ya da grup var mı?

Destek alması gerekmeyen seçmenlerle birlikte oy verme kabinine başka kişiler giriyor mu?

Sandık alanında yetkisiz kişiler var mı? Oy kullanma işleminde seçmenlere ve Sandık Kurullarına müdahale ediyorlar mı?

Önceden evet mührü basılmış oy pusuları var mı?

Engelli ve yaşlı seçmenlerin erişimi: Öncelikle oy kullanılan her binanın yaşlılar ve/veya fiziksel engellilerin erişimine uygun olup olmadığı gözlenmelidir. Binanın fiziksel erişilebilirliği yanında engelli ve yaşlı seçmenlerin oy sandıklarının erişilebilir olup olmadığı tespit edilmelidir.

Görme engelliler ile zihinsel engellilerin oy kullanması: Bu konuda farklı uygulamalara tanık olduğundan bu tür bir seçmen bulunduğu takdirde oy verme gizliliğinin sağlanıp sağlanmadığına, bu seçmenlere sunulan desteğin kimler tarafından verildiğine, seçmenlerin sunulan aldıkları destekten şikayetleri olup olmadığına, sandık kurulunun bu seçmenlerin oy kullanması esnasında yasal gerekleri uygulayıp uygulamadıklarına dikkat edilmelidir.

Doğrudan veya dolaylı ayrımcılık: Seçmenler arasında, farklı özellikleri nedeniyle farklı muameleyi içeren ayrımcılığın, mutlaka seçmenin oy kullanmasının engellenmesi biçiminde olması gerekmez. Cinsiyet, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, engellilik, etnik köken, konuştuğu dil, dini işaretleri taşıma gibi unsurlarla ilişkili olabilir ancak bunlarla da sınırlı değildir. Uzun saçlı bir erkeğe ya da görünüşü farklı birine bu nedenle farklı davranıldığına ilişkin bir izlenim bulunması durumunda da dolaylı ayrımcılıktan bahsedilebilir. Bu bakımdan, mutlaka aşağılama, doğrudan engelleme değil, yeterince bilgilendirmeme, olumsuz ve dışlayıcı tavır takınma, herkesten farklı biçimde bekletme, farklı hitap biçimleri kullanma gibi durumlar da ayrımcılık kapsamına girebilecektir. Engelliler özelinde fiziksel mekânlar o engele elverişli değilse ve örneğin kişi başkaları tarafından taşınarak oy kullanmak zorunda bırakılıyorsa, bu durumun kendisi bir kötü muamele biçimidir ve ortada zaten ayrımcılık olduğu dikkate alınmalıdır.

Bunların dışında, gözlem yapılan bölgenin ayırt edici belli özellikleri varsa (kentsel dönüşüm bölgeleri, düşük gelirli hanelerin çoğunluklu olduğu bölgeler, Roman mahalleleri, Alevilerin veya zorla yerinden edilmiş insanların yoğunlukla yaşadığı mahalleler vb.) bunlar da seçim günü gözlemi esnasındaki değerlendirmelerde dikkate alınmalıdır.

Oy Sayım İşlemleri Gözlemi:

Oy sayımlarının açık olması demokratik seçimlerin temel kriterlerinden biridir. 298 sayılı kanunun 95. maddesi gereğince sayım yerinde hazır olanlar oy sayımını izleyebilirler. Sandık Kurulu sayım alanında hazır bulunanların “*bu işlemleri takip etmelerine engel olmayacak tedbirleri alabilir.*”

Bağımsız seçim gözlemcileri sayımın şeffaf yapılıp yapılmadığı, sayım sırasında yetkisiz kişilerin sayım işlemlerine müdahalede bulunup bulunmadığı, tutanakların usulüne uygun tutulup tutulmadığı, itirazların dikkate alınıp alınmadığı ve sayım sonuçlarının oy verme yeri kapısına asılıp asılmadığını tespit etmelidir.

Oy Sayım İşlemi Gözleminde Dikkat Edilmesi Gerekenler:

- Sandıklar zamanında kapandı mı? Sandıkların kapanma saatinde sırada bekleyenler tespit edilerek oy kullanmaları sağlandı mı?
- Sayım alanında hazır bulunanların ve bağımsız gözlemcilerin sayımı izlemesi konusunda engel çıkarıldı mı?
- Herhangi bir parti ya da aday müşahidinin sayımı izlemesi engellendi mi?
- Seçmen listelerindeki oy kullanan seçmenlerin imzaları sayıldı ve tutanağa işlendi mi?
- Kullanılmamış oy pusulası ve zarflar sayılarak tutanağa geçirildi mi?
- Oy pusulaları herkesin görebileceği bir biçimde açılıp ait oldukları partilere işlendi mi?
- Geçersiz ve geçerli oylar yasalara uygun olarak tespit edildi mi?
- Müşahitlerin oy pusulalarını incelemesine olanak tanındı mı?
- Sayım alanında yetkisiz kişiler var mıydı? Sandık Kuruluna ve sayım işlemlerine müdahale ettiler mi?
- Islak imzalı tutanaklar tüm parti ve bağımsız aday müşahitleri tarafından alınabildi mi?
- Sayım tutanağı örneği oy verme yerine asıldı mı?

Şikâyetler ve İtirazlar:

Tüm yurttaşların, siyasi hakları ihlal edildiği veya reddedildiği hallerde, hukuki yollara başvurma hakları vardır. Seçim sürecinin her aşamasında yapılacak şikâyet ve itirazlar için ve alınacak kararlar için yasalar gerçekçi çerçeveler çizmeli.

Gözlem yapılan alanda şikâyete konu olan bir durum olduğunda ve dilekçe veren bir kişi olması durumunda mümkün ise şikâyet konusu ve kişinin iletişim bilgileri alınmalıdır. Ayrıca yine mümkünse, ilgilinin rızası ile dilekçenin bir örneği alınmalıdır.

4.Oy verme ve sayım işlemleri için 298 sayılı kanunun ilgili maddeleri:

Sandık alanı, sandık çevresi, oy sandığı: Madde 68, 76, 81	Sandık çevresinde bulunmaya yetkili olanlar: Madde 82
Sandık kurulu, görevleri ve yetkileri : Madde 21, 71, 82	Müşahitler/ görevleri: Madde 72, 73
Sandık çevresi yasakları ve kurallar: Madde 79, 80, 81, 82, 83	Oy verme işlemi: Madde 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93
Oyların sayım ve dökümü : Madde 95,102	Oy sayımı öncesi işler: Madde 95,102
Oy zarflarının ayrılması: Madde 97	Pusulaların sayımı ve dökümü: Madde 100
Geçerli ve geçersiz oy pusulaları: Madde 101	Sonuçların ilanı ve tutanağa bağlanması: Madde 105
Sonucun ilanı: Madde 105, 106	İtiraz ve şikâyetler: Madde 110, 111, 112

EK-1: BAĞIMSIZ SEÇİM GÖZLEMCİLERİ İÇİN DAVRANIŞ KURALLARI

Giriş

Yurttaş örgütlerince bağımsız seçim gözleme ve izleme, seçimlerin doğruluğunu desteklemek, güvence altına almak, kamunun demokratik seçimlere güvenini sağlamak ve seçim temelli şiddet potansiyelini azaltmak için dünya çapında giderek standart bir uygulama olarak kabul edilmektedir. Seçim yönetimiyle ilgili kurumları da içeren ve seçilmeye çalışan hükümetler ile seçimin diğer paydaşları, yurttaş örgütleri tarafından bağımsız seçim gözleme ve izlemeyi, uluslararası bir insan hakkı olan yurttaşların hükümet ve kamusal işlere katılma hakkının kullanılmasının ayrılmaz bir parçası olarak tanımıştır. Yurttaş örgütleri tarafından bağımsız seçim gözleme ve izleme, hükümetlerarası örgütlerce çeşitli hükümetlerarası sözleşmelerde, bildirilerde ve diğer belgelerde gerçek anlamda demokratik seçimleri gerçekleştirmenin önemli bir unsuru olarak belirtilmiştir.

Bağımsız seçim gözleme ve izlemenin amacı, sürecin her aşamasında doğru ve tarafsız tanıklık ve raporlama aracılığıyla seçimlerin açık ve şeffaf yürütülüp yürütülmediğini ve demokratik seçimlere ilişkin anayasa, kanun, diğer seçim düzenlemeleri, uluslararası yükümlülükler ve diğer uluslararası gereklere uygun olup olmadığını değerlendirerek seçim sürecinin doğruluğunu sağlamaya yardımcı olmaktır. Yurttaş örgütlerince bağımsız seçim gözleme ve izleme ayrıca (Adaylar, siyasi partiler, bunları destekleyen veya muhalefet eden referandum girişimleri, seçim görevlileri, diğer idari makamlar, medya ve seçmenler dâhil olmak üzere) seçim aktörlerini hukuka ve yurttaşların seçimlerle ilgili haklarına uygun davranmaya ve hukuk kuralları ile seçimle ilgili hakların ihlal edilmesi halinde hesap sormaya çağırırlar. Ayrıca yurttaş örgütlerince bağımsız seçim gözleme ve izleme, kamu işlerine katılma haklarının kullanılmasında yurttaşları bağımsız seçim gözlemcisi ve izlemcisi olarak harekete geçirmeyi ve yurttaşların seçimlere ve siyasi süreçlere katılımını genişletmeyi amaçlar. Yurttaş örgütlerince bağımsız seçim gözleme ve izlemeyle ilgili hakların tanınmasıyla birlikte çeşitli yükümlülükler ortaya çıkar. Bu yükümlülüklerin çerçevesi, gözleme ve izleme örgütünce kabul edilen bağımsızlık yeminini içeren ve kabul edilecek bu davranış kurallarıyla belirlenebilecektir. Gözlemcilerin ve izlemcilerin hak ve yükümlülükleri bu davranış kuralları dışında ayrıca da düzenlenebilir.

Yurttaş Örgütlerince Bağımsız Seçim Gözleme ve İzleme için Küresel İlkeler Bildirgesini kabul eden örgüt ve ağlar, benzer davranış kurallarını düzenleyen kendi örgüt ya da ağlarının yürürlükteki ilkelerinin yanısıra bu Davranış Kurallarını imzalar ve ona uyar. Bu örgüt ve ağlar yönetici, çalışan, eğitmen, danışman, gözlemci ve izlemciler dahil tüm katılımcılarının bu davranış kurallarına veya örgüt ya da ağın kabul ettiği ve aynı içeriğe sahip kurallara bağlı kalacağını ve aşağıda yer alan Bağımsız Seçim Gözleme ve İzleme Yeminiyle içerik olarak benzer nitelikte bir yemine imza atacağını taahhüt eder.

Davranış Biçimleri

Bağımsız seçim gözleme ve izlemenin bu hedef ve amaçlarını gerçekleştirmek için her örgüt ve ağ gözleme ve izlemenin şu şekilde olacağını kabul eder:

1. Gözleme, izleme, seçmen eğitimi, seçim anketleri gibi seçime ilişkin her tür faaliyet bakımından siyasi anlamda tarafsız kalarak bir aday, siyasi parti, grup, hareket veya kamu görevine yönelen diğer kuruluşları destekleyen veya muhalefet eden bir kamusal beyanda bulunmaktan veya (kanunların, düzenleyici işlemlerin ve se-

çime ilişkin hakların partiler, adaylar veya halkoylaması grupları tarafından ihlal edildiğini raporlarken de dâhil olmak üzere) herhangi bir halkoylaması girişimini desteklemek ya da karşı çıkmaktan kaçınmak, siyasi rakipler veya çalışanları tarafından teklif edilebilecek çıkarları reddetmek veya yöneltilecek tehditleri dikkate almaksızın bağımsızlığa katı biçimde bağlı kalmak;

2. Gerçek anlamda demokratik seçim sürecini sağlayabilmek için kimin kazanacağına ya da kaybedeceğine bakmadan hükümetten bağımsız olarak çalışmak, baştan sona seçim döngüsünü ve ilgili siyasi ortamlarla seçim sürecinin çeşitli unsurlarını gözleyebilmek ve izleyebilmek için bağımsız ilkeler ışığında ulusal koşullara uygun en iyi uygulama, metodoloji ve teknikleri kullanmak ya da seçim sürecinin belirli unsurlarına özgü en iyi uygulama, metodoloji ve teknikleri uygulamak;

3. Şiddet yoluna başvurmama ilkesine katı biçimde bağlı kalarak seçim sürecine dâhil olan herkesi aynı şekilde davranmaya çağırarak ve seçim kaynaklı şiddet potansiyelini azaltmak için mümkün olan elverişli adımları atmak;

4. Demokratik seçimlerle ilgili olarak ülkenin anayasasına, yasalarına, düzenleyici işlemlerine ve uluslararası yükümlülüklerine saygı göstermek, seçimle ilgili haklara saygı gösterilmesini sağlamak ve seçimlere dâhil olan diğerlerini de aynı yönde davranmaya çağırarak;

5. Her düzeydeki bağımsız seçim idaresinin rolüne saygı göstermek, bağımsız seçim makamlarıyla işbirliği içinde çalışmaya özen göstererek hukuka aykırı ya da ölçsüz biçimde seçim idaresine müdahale etmemek ve bu makamlarla veya seçimlerin dürüstlüğüne ilişkin korumasıyla ilgili diğer uygun makamlarla verilen hukuka uygun talimatları yerine getirmek;

6. Oy pusulasının gizliliğine saygı gösterilmesi, kadınlar, gençler, yerliler, ulusal azınlık üyeleri, engelli ya da geleneksel olarak marjinalize edilmiş kişiler gibi hak sahipleri de dahil olmak üzere seçmenlerin ve muhtemel seçmenlerin özgürce, uygun olmayan ayrımcılığa, makul olmayan sınırlamalara, müdahalelere veya korkutmaya maruz kalmadan seçim yapabilmeleri, kayıt olmaktan oy vermeye kadar seçmenlerin seçim sürecinin diğer boyutlarında da yer alabilmesi için işlemlerin yeterince anlayabildikleri dillerde, siyasi rakipler arasında aydınlatılmış bir tercih yapabilmeleri için doğru bilgiye sahip olacak şekilde olmasına yardımcı olmak;

7. Siyasi rakiplerin yasal olarak tanınabilme, pusulada yer alma nitelikleri, seçmenlerin desteğini sağlamak üzere özgürce kampanya yapabilmeye, kamuya siyasi mesajlarını aktarabilme; örgütlenme, barışçıl gösteri ve hareket haklarını kullanma, seçim sürecinin bütün unsurlarını izleyebilme ve etkili başvuru yollarına yönelme ile kişisel güvenlik hakları bakımından uygun olmayan ayrımcılık veya makul olmayan diğer sınırlamalar olmaksızın seçilebilme haklarının kullanılabilmesine katı bir tarafsızlıkla yardımcı olmak;

8. Yurttaş Örgütlerince Yapılan Bağımsız Seçim Gözleme ve İzleme için Küresel İlkeler Beyannamesini kabul eden diğer bağımsız yurttaş örgütlerinden seçim gözlemci ve izlemcileriyle yakın işbirliği yapmak ve uluslararası gözlem heyetleriyle işbirliği içinde olmak;

9. Olumlu ve olumsuz yanlarıyla sürecin tarafsız ve doğru bir tablosunu çizilebilmek için önemli sorun alanı olan konularda ve sürecin olumlu yanlarında olayların doğ-

gulanmasına imkân verecek biçimde yeterli belgelemeyle tüm gözlem ve bulguları tarafsız, doğru ve zamanında raporlamak;

10. Bu Davranış Kurallarını anlayabilmeleri, ilişikteki yeminin anlamını idrak edip imzalayabilmeleri, bu Davranış Kurallarının standartlarına uygun rapor hazırlayabilmeleri için tüm gözlemci ve izlemciler için yüksek kaliteli yeterli eğitim sağlamak.

Davranışlarla ilgili bu on şart ulusal koşullara uygun olabilmesi için değiştirilebilir ya da ilaveler yapılabilir. Bireysel seçim gözlemci ve izlemcileri bu kuralları okumalı ve tartışmalı; Davranış Kurallarının hükümlerini kabul eden bağımsızlık yeminini imzalamalıdır.

Bu Davranış Kurallarının ihlal edildiğine ilişkin bir endişenin varlığı halinde kuralları kabul eden örgüt bir soruşturma yürütecektir. Eğer ciddi bir ihlalin gerçekleştiği tespit edilirse gözlemci/izlemcinin akreditasyonu iptal edilir ve ilgili örgütten ihraç edilir. Bu tür tespitlere yetkili makam, bu kuralları kabul eden örgütün yönetimince belirlenmelidir.

Bağımsız Seçim Gözlemciliği İlkesel ve Etik Beyan

Seçim Gözleminde aşağıdaki koşullara uyacağımı kabul ve beyan ederim;

Önümüzdeki seçim sürecinde bağımsız seçim gözlemcisi ya da izlemcisi olarak seçmen kaydı, aday nitelikleri, siyasi partilerin aday belirleme süreci, kampanya faaliyetleri, seçimlerin medyadaki yeri, oy ya da pusula sayımı ve listeleme süreci ya da diğer bağımsız izleme faaliyetlerinde gözlemek ve/veya izlemek üzere görev yapacağım. Bu görevi yürütürken seçmenlerin bu seçim ve/veya referandumda yapacakları tercihleri etkileyecek herhangi bir partizan davranışta bulunmayacağım, her düzeydeki bağımsız seçim idarelerinin rolüne saygı göstereceğim ve seçim ve/veya referandumun idaresine hiçbir zaman hukuka aykırı veya ölçüsüz biçimde müdahale etmeyeceğim.

Bir aday veya bir adayın, siyasi parti, grup, hareket ya da önümüzdeki seçimde kamu görevine yönelen diğer kuruluşların aktivisti ya da önümüzdeki referandumda destek veren ya da muhalefet eden bir aktivist değilim ve bu seçimde aday olmak niyetinde olmadığım gibi herhangi bir bağımsız seçim izleme veya gözleme örgütünü gelecekteki seçimlerdeki adaylığımı desteklemeye temel olarak kullanmayacağım.

Seçim sürecine ilişkin her tür faaliyette bağımsız kalarak, bir siyasi parti, grup, hareket ya da seçimde kamu görevine yönelen diğer kuruluşların aleyhine veya lehine kamusal beyanda bulunmayacağım gibi bir referandum girişimine destek veya muhalefet olmayacağım ve seçimdeki rakipler veya diğer görevlilerin önerdiği fayda veya yönelttiği tehditlerden etkilenmeyerek bağımsızlığımı katı biçimde koruyacağım.

Gerçek anlamda demokratik bir seçim süreci için kimin kaybedip kazandığına bakmaksızın –gizlilik içerisinde oy hakkımı kullanmak hariç- kamu görevine yönelenler veya halkoylamasında sunulan konularla ilgili kişisel görüşlerimi bir yana bırakarak demokratik süreci sağlayabilmek adına çalışacağım.

Seçim süreciyle ilgili herhangi bir çıkar çatışmam olmadığı gibi bağımsız seçim gözleme ve izleme faaliyetlerimi tarafsız, doğru ve zamanında yapmamı engelle-

yecek kişisel, siyasi, ekonomik veya başka türlü bir çatışmam olmasından kaçınacağım.

Bu Davranış Kuralları dâhil olmak üzere bağımsız seçim gözleme/izleme örgütünün yazılı talimatlarına (gözleme/izleme protokolleri, genelge ve kılavuzlar gibi) uyararak örgütün bütünlüğüne saygı duyacağım ve koruyacağım.

Bu konuda aksi yönde bir karar olmadıkça, seçim gözleme/izleme örgütü bir açıklama yapmadan önce gözlemlerimle ilgili medyaya ya da kamuoyuna kişisel yorum yapmaktan kaçınacağım.

Gerekli ulusal seçim gözleme ve izleme eğitimlerine katılacağım, eğitimlerde bahsedilen seçim mevzuatına ve ilgili diğer mevzuata aşına olmaya çabalayacağım; örgüt tarafından benimsenen metodolojiye bağlı kalacağım ve ulusal seçim gözleme ve izleme faaliyetlerinde elimden gelenin en iyisini yapacağım.

Bağımsız seçim gözlemci ve izlemcisi olarak gözlediğim her olayı olumsuz etkenlerin yanı sıra olumlu etkenleri de içerecek şekilde tarafsız ve doğru biçimde ve mümkün olan en kısa sürede raporlayacağım.

Bağımsız Seçim Gözlemci ve İzlemcileri için Davranış Kurallarını dikkatle okudum ve tam olarak anladığımı kabul ederim; kuralların amacı ve ilkelerine uygun davranmayı ve gerekleri doğrultusunda hareket etmeyi kabul ediyorum. Ayrıca bir seçim gözlemci ya da izlemcisi olarak, bağımsız seçim gözleme ve izleme faaliyetlerimi bağımsız, doğru ve zamanında yerine getirmemi engelleyecek bir çıkar çatışması içinde olursam veya bu Davranış Kurallarının gereklerine aykırı hareket edersem bu görevden ayrılacağımı beyan ederim.

İmza, Tarih
İsim

EK-2: SEÇİMLERİN TEMEL HÜKÜMLERİ VE SEÇMEN KÜTÜKLERİ HAKKINDA KANUN

(Bağımsız Gözlemciler İçin Kısaltılmıştır)

BİRİNCİ BÖLÜM

İlkeler

Kanunun kapsamı:

Madde 1 – (Değişik: 28/3/1986 - 3270/21 md.)

Özel kanunlarına göre yapılacak Cumhurbaşkanı, milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye başkanlığı, belediye meclisi üyeliği, muhtarlık, ihtiyar meclisi üyeliği, ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde ve Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunların halk oyuna sunulmasında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Seçim esasları:

Madde 2 – Seçimler, serbest, eşit, tek dereceli genel oy esaslarına göre yapılır.

Seçmen oyunu kendisi kullanır.

Oy gizli verilir.

Oyların sayımı, dökümü ve tutanaklara bağlanması açık olarak yapılır.

Seçim çevresi:

Madde 3 – Özel kanunlarındaki çevre ayırmaları saklı kalmak şartıyla, seçimlerde her il bir seçim çevresidir.

Seçim bölgesi:

Madde 4 – Seçimlerde, her muhtarlık, bir seçim bölgesidir.

Sandık bölgesi:

Madde 5 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçimlerde, her seçim bölgesi gerektiği kadar sandık bölgesine ayrılır.

(Değişik İkinci fıkra: 28/12/1993 - 3959/1 md.) Bir sandık bölgesi esas itibarıyla köylerde (200), kasaba ve şehirlerde (150) seçmeni kapsar. Birden çok mahalle veya semt gibi toplu yerleşim birimlerinden oluşan muhtarlıklar, her birinde yukarıdaki seçmen sayılarının varlığı aranmaksızın, mesafe durumu ve ulaşım güçlükleri dikkate alınarak, gereken sayıda sandık bölgesine ayrılabilir.

Seçmen:

Madde 6 – (Değişik: 27/10/1995 - 4125/1 md.)

Onsekiz yaşını dolduran her Türk vatandaşı seçme ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir.

Oy kullanamayacak olanlar:

Madde 7 – Aşağıda yazılı olanlar oy kullanamazlar:

1. Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları (Her ne sebeple olursa olsun, izinli bulunanlar da bu hükme tabidir),
2. Askeri öğrenciler.
3. **(Ek: 10/6/1983 - 2839/44 md. Değişik: 27/10/1995-4125/2 md.)** Ceza infaz kurumlarında hükümlü olarak bulunanlar

Seçmen olamayanlar:

Madde 8 – Aşağıdaki kimseler seçmen olamazlar:

1. Kısıtlı olanlar,
2. Kamu hizmetinden yasaklı olanlar

İKİNCİ BÖLÜM

Seçim Kurulları

Seçim işlerinin yürütülmesi:

Madde 9 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçim işleri, seçim kurullarınca yürütülür.

Valiler, kaymakamlar, belediye başkanları, muhtarlar ve bütün kamu görevlileri her türlü seçim işleri ve seçmen kütükleri yazımında, seçim kurullarının istediği bilgileri ve belgeleri, gecikmeden, süresinde ve doğru olarak göndermeye mecburdur.

İl seçim kurulu:

Madde 15 – (Değişik: 22/12/2005 - 5435/44 md.)

İl seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, il merkezinde görev yapan en kıdemli hâkimin başkanlığında merkez ilçe seçim kurulu başkanlarından sonra gelen en kıdemli iki üyeden oluşur.

Görev ve yetkileri:

Madde 16 – İl seçim kurulunun başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

1. İl seçim çevresi içinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak ve seçim işlerini denetlemek,
2. İlçe seçim kurullarına oy sandıklarını ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek,
3. İlçe seçim kurullarının teşekkülüne, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceliyerek derhal karara bağlamak,
4. İlçe seçim kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak,
5. Aday beyanname veya listelerini almak ve ilan etmek, bunlar hakkında yapılacak itirazları incelemek ve bu beyanname veya listelerden kanuna göre muteber olmıyanlar hakkında karar vermek, geçici ve kesin aday listelerini yerlerine göndermek ve ilan etmek,
6. İle bağlı ilçe seçim kurullarından gelen tutanakları birleştirerek il seçim çevresi için bir tutanak düzenlemek,
7. Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

Siyasi parti temsilcileri:

Madde 17 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Son Milletvekili ve Cumhuriyet Senatosu genel ve ara seçimlerinde kendi listesinden yasama meclislerinden birine seçilmiş en az bir üyeye sahip olan veya 14 üncü maddenin dördüncü bendi gereğince Yüksek Seçim Kurulunca tespit ve ilan edilen siyasi partilerden o il ve ilçede teşkilatı bulunanlar, il ve ilçe seçim kurullarında birer temsilci bulundurlar. **(Ek ikinci cümle: 8/4/2010-5980/1 md.)** Ayrıca seçime katılan siyasi partilerden, en son yapılan milletvekili genel seçimlerinde en çok oy almış dört siyasi parti ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan siyasi partiler, o siyasi parti genel başkanları tarafından yazılı olarak yetki verilmiş olması şartıyla Yüksek Seçim Kurulunda da bir asıl bir yedek temsilci bulundurabilir. Bu temsilciler kurulun bütün çalışmalarına ve görüşmelerine katılırlar, oy kullanamazlar. Ancak, Yüksek Seçim Kurulunca 14

üncü maddenin onbirinci bendi gereğince yapılan ilandan seçime katılamayacağı anlaşılan veya o seçim çevresinde seçime katılmayan partilerin bu kurullarda temsilci bulundurma hakları sona erer.

Görüşülen iş hakkında siyasi partiler temsilcileri görüşlerini bildirirlerse, kurul, bunları da dinledikten sonra, kendi arasında işi görüşerek karar verir ve kararı temsilcilere bildirir.

Siyasi parti temsilcilerinin toplantılara katılmamaları, işlerin görüşülmesini durdurmaz.

İlçe seçim kurulu:

Madde 18 – (Değişik: 22/12/2005 - 5435/45 md.)

İlçe seçim kurulu, iki yılda bir ocak ayının son haftasında, bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden kurulur ve iki yıl süre ile görev yapar. İlçedeki en kıdemli hâkim kurulun başkanıdır. Bu kurul asıl üyeleriyle toplanır. Bir asıl üyenin katılmadığı toplantıya, öncelikle o üyenin yedeği çağırılır.

İl merkezlerinde kurulacak merkez ilçe seçim kurullarına, il seçim kurullarına başkanlık edecek hâkimden sonra gelen en kıdemli hâkim başkanlık eder.

Seçmen sayısı 25 000`i aşan ilçelerde seçim evrakının dağıtım ve toplanması sandık kurul başkanları ve en az bir üyenin eğitimi ile sandık kurullarından sonuçların alınması ve birleştirilerek bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna teslim görevini niyabekten yerine getirmek amacıyla geçici ilçe seçim kurulları oluşturulabilir.

İlçe seçim kurulu üyelikleri:

Madde 19 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

1. İlçe seçim kurulunun dört asıl ve dört yedek üyesi siyasi partilerden alınır. Bu üyeler aşağıda yazılı olduğu gibi belli edilir:

İlçe seçim kurulu başkanı, bu kurulun yeniden kurulması için yukarıdaki maddede öngörülen sürenin başında, ilçede teşkilatı bulunan ve son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan dört siyasi partiye birer asıl ve birer yedek üye adını iki gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.

Görev ve yetkileri:

Madde 20 – İlçe seçim kurullarının, başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

1. İlçe çevresinde seçimin düzenle yürütülmesini sağlamak için gereken bütün tedbirleri almak ve seçim işlerini denetlemek,
2. Sandık kurullarını kurmak,
3. İlçedeki sandık kurullarına, oy sandıklarına ve bu kanunda yazılı diğer seçim araç ve gereçlerini göndermek,
4. Sandık kurullarının teşekküllerine, işlemlerine ve kararlarına karşı yapılan itirazları inceliyerek karara bağlamak,
5. Sandık kurulları başkanlıklarınca seçim işlerinin yürütülmesi hakkında sorulacak hususları derhal cevaplandırmak,
6. İlçe çevresindeki sandık kurullarından gelen tutanakları birleştirerek, ilçe seçim tutanağını düzenlemek ve bu tutanağı seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte il seçim kuruluna derhal teslim etmek,
7. Kanunla kendisine verilen başkaca görevleri yapmak.

Sandık kurulu:

Madde 21 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu bir başkan ile altı asıl ve altı yedek üyeden kurulur. Bu kurul asıl üyeleriyle toplanır.

Sandık kurulu başkanının seçimi:

Madde 22 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

İlçe seçim kurulu başkanı, ilçe seçim kuruluna siyasi partiler dışından getirilen asıl üyelerle görüşerek sandığın kurulacağı seçim bölgesi içindeki veya dışındaki seçmenler arasından iyi ün sahibi olmakla tanınmış, okur - yazar kimselerden, kurula bağlı seçim bölgelerindeki sandıklardan her biri için birer kişi olmak üzere bir liste düzenler.

Kurulun, siyasi partilerden seçilmiş asıl üyelerinden her biri de, ilçe seçim kurulu başkanınca belirlenecek süre içinde, yukarıdaki fıkrada gösterilen nitelikte birer liste düzenleyerek başkanlığa verir. Belirlenen süre içinde liste vermeyen parti temsilcisi, bu hakkından vazgeçmiş sayılır.

Yukarıdaki fıkralar gereğince düzenlenen listelerde her sandık için adı önerilen başkan adayları arasında ad çekilerek sandık kurulu başkanları belirlenir.

Sandık kurulu başkanının görevi başına gelmemesi halinde, yerine kurul üyelerinden en yaşlısı başkanlık eder.

Sandık kurulu üyelikleri:

Madde 23 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu üyelikleri aşağıdaki şekilde belli edilir:

İlçe seçim kurulu başkanı, o seçim çevresinde seçime katılan ve ilçede teşkilatı bulunan siyasi partilerden, son milletvekili genel seçiminde o ilçede en çok oy almış olan beş partiye, her sandık için birer asıl ve birer yedek üye adını beş gün içinde bildirmelerini tebliğ eder.

Bu yoldan tespit edilen sandık kurulu üye sayısı beşten az olduğu takdirde, eksik kalan üyelikler, aynı şartları taşıyan diğer siyasi partilerden, aldıkları oyların büyüklük sırasına göre, aynı usulle tamamlanır.

Oylarda eşitlik halinde ad çekilir.

Yukarıdaki fıkralar gereğince belirlenen sandık kurulu asıl üyelerinden göreve gelmeyenine yerine, öncelikle, gelmeyen üyenin yedeği alınır.

Sandık kurulu başkan ve üyelikleri için ad çekme işlemleri, ilçe seçim kurulu huzurunda, bu kurulun başkanı tarafından yapılır.

Üyeliklerin bu şekilde doldurulması mümkün olmazsa, eksikler, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından, o çevrede bulunan ve sandık kurulunda görev verilmesinde sakınca olmayan kimselerden doldurulur.

Adaylar ve müşahitleri:

Madde 25 – Sandık başı işlemlerini takibetmek üzere, siyasi partiler ve bağımsız adaylar, birer müşahit gönderebilirler.

Kurullarda görev alamayacak olanlar:

Madde 26 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

İdare amirleri, zabıta amir ve memurları, Askeri Ceza Kanununun 3 üncü maddesinde yazılı askeri şahıslar, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri ve adaylar, bu Kanunda gösterilen kurullara seçilemezler.

648 sayılı Siyasi Partiler Kanununa göre, siyasi partilere üye olamayacak kişiler; bu kurullarda üye, müşahit veya temsilci olarak, siyasi partiler tarafından görevlendirilemezler.

Seçmen kütüğü düzenlenmesi:

Madde 33 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik birinci fıkra: 13/3/2008-5749/4 md.) Seçmen kütüğü; adres kayıt sistemindeki bilgiler esas alınarak Yüksek Seçim Kurulunca belirlenecek usul ve esaslara göre her yıl yeniden düzenlenir, sürekli bilgi toplama ile her seçim döneminde güncelleştirilir.

Düzenleme, sürekli güncelleştirme ve genel denetleme kural, yöntem ve teknikleriyle Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün bilgi işlem; ilke, kural ve yöntemleri Yüksek Seçim Kurulunca düzenlenecek genelge ile belirlenir.

Yazım ve denetlemede toplanan bilgileri, seçmene ait bilgilerin verilerindeki değişimleri belirleyen ad, soyad, yaş, cinsiyet tashihi, seçme ehliyetini kaybetme, (kısıtlanma, kamu hizmetinden yasaklanma) veya yeniden kazanma gibi yargı kararlarına, vatandaşlıktan ıskat veya yeniden vatandaşlık hakkını kazandığını gösteren bilgiler ile vefat ettiğini tespit eden bilgilere seçim bölgesi içinde ve dışında vukubulan ikametgah değişikliklerine ait verilere, Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği kural ve yöntemine uygun olarak toplanacak diğer belgelere dayanılarak, seçmen kütüğü kurulur ve güncelleştirilir.

Muhtarlık bölgesi askı listesi:

Madde 39 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğündeki yanlışların düzeltilmesi ve eksiklerin tamamlanması amacıyla;

Seçmen kütüğünde yazılı adreslere göre aynı muhtarlıkta oturan ve seçmen kütüğünde yazılı seçmenlerin; seçmen kütüğü numarası, adı ve soyadı, ana ve baba adı, doğum yılı, doğum yeri, adresi yazılı olduğu ve seçmen soyadı alfabe sırasına göre sıralanmış listeye “Muhtarlık Bölgesi Askı Listesi” denir.

Muhtarlık bölgesi askı listesi her yıl sonundaki kesinleşmiş mevcut bilgilere dayanılarak seçmen kütüğünden elde edilir.

Muhtarlık bölgesi askı listesi; her yıl mart ayında;

1. a) Ait olduğu muhtarlığa iki nüsha,
b) 14 üncü maddenin dördüncü fıkrasına göre ilan edilen siyasi partilerin o ilçedeki ilçe başkanlarına bir nüsha,
c) İlçe seçim kurulu işlerinde kullanılmak üzere iki nüsha, ilçe seçim kurulu başkanlıklarına,

2. İşlemlerde kullanılmak üzere bir nüsha il seçim kurulu başkanlıklarına, Gönderilir.

Askı zamanı ve süresi:

Madde 40 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik birinci fıkra: 13/3/2008-5749/7 md.) Muhtarlık bölgesi askı listesi, seçim dönemlerinde muhtarlıklarda askıya çıkarılır ve iki hafta süreyle askıda kalır.

Muhtarlık bölgesi askı listeleri, ait oldukları mahalle veya köylerde, halkın kolaylıkla görüp okuyabileceği yerlere asılır. Bunların asıldıkları tarih ve yerler, seçim bölgelerinin ayrıldığı sandık bölgelerini gösteren cetvel ile birlikte, mahalli gazetelerle ve ayrıca alışılmış araç ve usullerle ilan edilir.

Listelerin hangi tarihlerde ve nerelere asıldığı, ilanın ne suretle yapıldığı, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından görevlendirilen kimselerce bir tutanakla tespit olunur. Listelerin askıdan indirildiği tarih de ayrı bir tutanakla tespit edilir. Bu tutanaklar, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından ayrı bir dosyada saklanır.

İlçe seçim kurulu başkanı, askı listelerinin asıldıkları tarih ve yerleri bir yazı ile mahallin mülki amirine derhal bildirir.

Asılı kaldıkları sürece, muhtarlık bölgesi askı listelerinin korunmasından; idare amirleriyle zabıta amir ve memurları sorumludur.

İlçe seçim kurulu başkanı, askı devam ettiği sürece muhtarlık bölgesi seçmen sayısını da gözönünde tutarak seçmenlerin adlarını aramalarını ve incelemelerini kolaylaştırmak üzere gerekli tedbirleri alır. Muhtar veya ihtiyar heyeti üyelerinden veya bu iş için görevlendirilmiş kimselerden birinin, müracaatlar için uygun düşen belli saatlerde askı yerinde devamlı olarak hazır bulunmasını sağlar ve durumu askı yerinde ilan eder.

Mükerrer yazım:

Madde 41 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğünde; adı ve soyadı, ana ve baba adı, doğum yeri ve doğduğu yılı belirten verileri aynı olan seçmene ait iki bilgi bir tek seçmeni tanımlar.

Bu takdirde Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü, seçmen sıra numarası büyük olan bilgiyi seçmen kütüğünde bırakır, diğerini mükerrer listesine alır.

Mükerrer listesinde bilgi iki yıl saklanır.

Askı listesinde; seçmene ait bilgilerde;

- a) Adı ve soyadı aynı olup da, baba adı, ana adı, doğum yılı, doğduğu ilçeye ait verilerden biri veya ikisi farklı,
- b) Adı ve soyadında bir veya iki harf ve (a) fıkrasında yazılı diğer verilerden biri farklı,
- c) Adı, ve soyadı, aynı, diğerinde bir isim fazla, (a)'da yazılı diğer veriler aynı veya biri farklı,
- d) Adresi farklı, (a)'da yazılı diğer verilerden biri veya ikisi farklı,
- e) Ayrıca Yüksek Seçim Kurulunun belirleyeceği,

Durumlar bulunduğunda; itiraz üzerine veya resen; ilçe seçim kurulu başkanı; bilginin tek veya birden fazla seçmeni tanımlamış olup olmadığına karar verir.

Karar işlenmek üzere Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne gönderilir.

Sandık seçmen listesi:

Madde 43 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğünde yazılı adreslerine göre aynı sandık bölgesinde oturan, seçmen kütüğünde yazılı seçmenleri; seçmen kütüğü numarası, adı, soyadı, ana ve baba adı, doğum yılı, doğum yeri, adresinin yazılı olduğu ve soyadı alfabe sırasına göre sıralanmış listeye “Sandık Seçmen Listesi” denilir. Sandık seçmen listesinin her sayfasında ait olduğu, il, ilçe, muhtarlık isimleri ve sandık numarası ile geçerlik süresi belirtilir. Sandık kuruluna verilecek nüshalarda ayrıca sandık başı işlemleri için gerekli sütunlar bulunur.

Sandık seçmen listeleri; oy verme gününden 120 gün önce seçmen kütüğünde kesinleşmiş mevcut bilgilere dayanılarak çıkarılır.

Sandık seçmen listesi oy verme gününden 30 gün önce,

1. a) Her sandık için iki nüsha sandık kurulu başkanına,
b) Birer nüsha seçime katılan siyasi partilerin ilçe başkanlıklarına, oy verme gününden 20 gün önce,
c) Bir nüsha ilgili muhtarlığa, oy verme gününden 20 gün önce.
Teslim edilmek üzere ilgili seçim kurulu başkanlıklarına,

2. İlçe seçim kurulu işlemlerinde kullanılmak üzere iki nüsha ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına,

3. İşlemlerde kullanılmak üzere bir nüsha ilgili il seçim kurulu başkanlıklarına,
Gönderilir.

Muhtarlıklardaki sandık seçmen listelerini vatandaşlar her zaman inceleyebilir.

Muhtarlar, oy verme gününden 10 gün önceden oy verme günü saat 17.00’ye kadar; çalışma saatleri içinde seçmenlerin sandık numarası, sandık yeri ve oy verme hakkındaki suallerini cevaplandırmak; seçim kurullarının yayınlarını dağıtmak; seçim kurullarının vatandaşın kolay ve doğru oy vermesi için hazırlayacağı afiş, işaret, levha ve benzerlerini asmak ve dağıtmak, bu işlem için seçim kurulu ayrıca personel görevlendirirse, bu personele yardımcı olmak zorundadırlar.

Seçmen bilgi kağıdı:

Madde 44 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçmen kütüğünde kayıtlı her seçmen için, seçmene hangi seçim bölgesinde, kaç numaralı sandıkta oy vereceğini, seçmen sıra numarası ve diğer bilgileri bildirmek amacıyla bir seçmen bilgi kağıdı hazırlanır ve seçim çevrelerinin özelliklerine göre Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilen esaslar dairesinde gönderilir veya dağıtılır.

Seçmen bilgi kağıdı hiçbir surette kimlik belirlemede belge olarak kullanılmaz; bu husus kağıdın üzerine yazılır.

İKİNCİ KESİM

Seçim Propagandası

Propaganda serbestliği ve süresi:

Madde 49 – (Değişik: 25/8/1961 - 356/1 md.)

Seçimlerde propaganda, bu kanun hükümleri dairesinde serbesttir.

(Değişik: 10/9/1987 - 3403/1 md.) Propaganda, oy verme gününden önceki onuncu günün sabahında başlar ve oy verme gününden önceki günün saat 18.00'inde sona erer.

Açık yerlerde propaganda:

Madde 50 – Seçim zamanında, genel yollar üzerinde, mabetlerde, kamu hizmeti görülen bina ve tesislerde ve ilçe seçim kurullarınca gösterileceklerden başka meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılması yasaktır.

İlçe seçim kurulları, gidiş - geliş bozmıyacak ve pazarların kurulmasına engel olmayacak surette toplantıların genel olarak yapıldığı ve varsa elektrik tesisatı olan yerleri seçmek suretiyle hangi meydanlarda toplu olarak sözlü propaganda yapılabileceğini tesbit ederler.

Siyasi partilerin toplu olarak sözlü propaganda yapmak için müracaatları üzerine, toplantı, meydan, gün, sıra ve saatlerini ilçe seçim kurulu ad çekme ile belirtir ve ilgililere tebliğ eder. Bağımsız adaylar için de aynı suretle haftada bir gün ayrılır.

(Değişik son fıkra: 8/4/2010-5980/2 md.) Açık yerlerde, güneşin batmasını müteakip ikinci saatin sonundan güneşin doğmasına kadar toplu olarak sözlü propaganda yapılamaz.

Kapalı yerlerde propaganda:

Madde 51 – Seçimlere katılan siyasi partiler veya bağımsız adaylar adına kapalı yer toplantısı yapılabilir.

Kapalı yer toplantısı yapmak isteyenler, üç kişilik bir heyet kurar ve en yakın zabıta amir veya memuruna haber verirler. Köylerde, muhtara veya vekiline haber vermek kafidir.

Heyetin görevleri, toplantının düzenini sağlamak, kanunlara karşı hareketleri, edep törelerine aykırı veya suç işlemeye kışkırtıcı mahiyet taşıyan söz veya fiilleri, önlemektir.

Heyet, yukarıki fıkraya aykırı bir durum baş gösterdiğinde, bunu önlemeye çalışır, gerekirse zabıtayı çağırır.

Heyet, toplantıda hazır bulunanlardan söz alacak olanları tayin ve tahdit edebilir.

Bu toplantılarda yapılacak konuşmalar, 56 ncı madde hükmü saklı kalmak üzere, hoparlörle yayınlanabilir.

Kapalı yer toplantılarına, toplantıyı idare eden heyetin isteği veya yetkili seçim kurullarının kararı dışında, zabıta amir ve memurları, muhtar veya ihtiyar meclisleri, hiçbir suretle müdahale edemezler.

Mabetlerde, okullarda, kışla, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle askeri mahfillerde ve kamu hizmeti görülen diğer yerlerde, kapalı yer toplantısı yapılamaz.

Seçim büroları:

Madde 51/A – (Ek: 8/4/2010-5980/3 md.)

Seçimin başlangıç tarihinden itibaren, seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, katıldıkları seçim çevrelerinde seçim çalışmalarını yürütmek üzere seçim büroları açabilirler. Ancak Devlet ve diğer kamu tüzel kişileri ve bunlara bağlı kuruluşlara, Devletin veya diğer kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklara, özel gelir kaynakları ve özel imkanları kanunla sağlanmış kamu yararına çalışan derneklere ve Devlettten yardım sağlayan ve vergi muafiyeti olan vakıflara, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları ile üretici birlikleri, kooperatif birlikleri, bankalar ve sendikalara ait bina ve tesisler bu amaçla kullanılamaz.

Seçim bürosu, siyasi partilerin il veya ilçe başkanlıkları ile bağımsız adayların, büronun adresini ve en az bir sorumlusunun kimlik ve iletişim bilgilerini içeren bildirimini seçimin başlangıcından yazılı propagandanın başlangıç tarihine kadar mahallin en büyük mülki amirine, propaganda süresinin başlamasından sonra ilçe seçim kuruluna vermeleriyle açılmış sayılır. Bildirim suretiyle açılan seçim bürolarının listesi, mahallin en büyük mülki amiri tarafından ilçe seçim kurullarına gönderilir.

Açılma şartlarını taşımayan seçim bürolarının ilgisine bu eksikliklerin üç gün içinde tamamlanması için süre verilir. Bu süreye uyulmaması halinde bürolar, şartları tamamlanuncaya kadar mülki amirlerce kapatılır.

Diğer seçim faaliyetleri saklı kalmak üzere seçim bürolarında görüntülü ve sesli propaganda yapılabilir. Ancak, seçim bürolarında yapılacak sesli yayınlar, çevresel gürültü ile ilgili mevzuata uygun olmak zorundadır.

Seçim büroları saat 09.00'dan 23.00'e kadar halka açık faaliyette bulunabilir.

Radyo ve televizyonla propaganda:

Madde 52 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Değişik: 10/6/1983 - 2839/46 md.) Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere, seçime katılan siyasi partiler, oy verme gününden önceki 7 nci günden itibaren oy verme gününden önceki gün saat 18.00'e kadar radyo ve televizyonda propaganda yapabilirler.

(Değişik: 23/5/1987 - 3377/3 md.) Seçime katılan;

- a) Siyasi partilere ilk gün 10, son gün 10 dakikayı geçmemek üzere, programlarını ve yapacakları işleri anlatan iki konuşma,
- b) Mecliste grubu bulunan siyasi partilerin herbirine ilaveten 10'ar dakikalık propaganda,
- c) **(Değişik: 27/10/1995 - 4125/4 md.)** İktidar partisine veya iktidar partilerinden büyük olanına 20 dakikalık, iktidar partilerinden diğerlerine 15'er dakikalık ilave propaganda.
- d) Ana muhalefet partisine ilaveten 10 dakikalık propaganda,

Hakkı verilir. Bu propaganda sürelerinin yarısını aşmamak üzere siyasi partiler

bu propagandalarını görüntülü olarak da verebilirler. Görüntülü propagandalar TRT dışında hazırlatılır. Görüntülü propagandalarda siyasi partiler yaptıkları ve yapacakları icraatı anlatırlar. Bu propagandalarda suç teşkil edecek görüntülere yer verilemez. Siyasi partilerin bu propagandaları bir defada iki dakikadan az olamayacağı gibi bir günde toplam süresi on dakikayı geçemez. Siyasi partiler propaganda haklarını TRT'nin birden fazla kanalına dağıtabilirler. Yüksek Seçim Kurulu, TRT imkanlarına göre bu görüntülerin hangi süre içinde TRT'ye teslim edileceğini ve TRT'deki gösterilme zamanlarını tanzim eder. Bu görüntülerde suç teşkil eden bir husus bulunduğu takdirde Yüksek Seçim Kurulu bunların yayımına izin vermez.

Siyasi partiler radyo ve televizyonla ilk konuşmalarında seçim beyannamelerini izah ederler.

Radyo ve televizyon konuşmaları Türkiye'deki bütün radyo ve televizyon postaları ile aynı zamanda yayınlanır.

Radyo ve televizyonda, yayımlanacak propaganda konuşmalarının her gün hangi saatte, hangi parti adına yapılacağı, Türkiye Radyo ve Televizyonları tarafından haber yayınları sırasında, önceden duyurulur.

(Değişik: 10/6/1983 - 2839/46 md.) Radyo ve televizyonda yapılacak propaganda yayınlarının, tam bir tarafsızlık ve eşitlik içinde yapılması, Yüksek Seçim Kurulu ile Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu tarafından sağlanır.

(Değişik: 28/3/1986 - 3270/22 md.) Televizyonda seçime katılan siyasi partiler adına (...) ⁽¹⁾ yukarıdaki fıkralar gereğince yayımlanacak propaganda konuşmalarında Türk Bayrağı ile Yüksek Seçim Kurulunun tespit edeceği yere asılacak olan bu kurulun belirlediği büyüklükteki parti bayrağı ve konuşmayı yapan kişi dışında hiçbir görüntüye yer verilmez. Konuşmacılar, ceket giyme ve kravat takmak zorundadırlar; bayanlar tayyör giyerler.

(Mülga fıkra: 10/9/1987 - 3403/2 md.)

(Ek: 27/10/1995 - 4125/4 md.) Özel radyo ve televizyonlarda siyasi partilerin propaganda konuşmaları TRT'de uygulanan usul ve esaslara göre yapılır. Bu yayınlar ulusal nitelikte olanlarda Yüksek Seçim Kurulunca, yerel nitelikte olanlarda İl Seçim Kurullarınca tanzim ve denetlenir. Bu hüküm dışında propagandaya ilişkin yayın yapılamaz. Bu hükme aykırı davranışlar hakkında 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanunun 151/2 hükmü uygulanır.

Basın, iletişim araçları ve internette propaganda:

Madde 55/B – (Ek: 8/4/2010-5980/5 md.)

Seçime katılan siyasi partiler ve bağımsız adaylar, seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, yazılı basında ilan ve reklam yoluyla veya internet sitesi açarak sözlü, yazılı veya görüntülü propaganda yapabilirler.

Vatandaşların, elektronik posta adreslerine gönderilecek mesajlarla, taşınabilir veya sabit telefonlarına sesli, görüntülü veya yazılı mesaj göndermek suretiyle propaganda yapılamaz. Ancak, siyasi partilerin kendi üyelerine gönderdiği sesli, görüntülü veya yazılı mesajlar her zaman serbesttir.

Oy verme gününden önceki on günlük sürede, yazılı, sözlü ve görsel basın ve yayın araçları ile kamuoyu araştırmaları, anketler, tahminler, bilgi ve iletişim telefonları yoluyla mini referandum gibi adlarla bir siyasi partinin veya adayın lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyunu etkileyecek biçimde yayın yapılması ve herhangi bir surette dağıtımı yasaktır. Bu sürenin dışında yapılacak yayınların; tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerine uygun olması şarttır. Kamuoyu araştırmaları ve anketlerin yayınlanması sırasında, araştırmanın hangi kuruluş tarafından yapıldığının, denek sayısının, araştırmanın kim tarafından finanse edildiğinin açıklanması zorunludur.

Bu madde hükümlerine göre yapılacak propagandaların ve yayınların ilkeleri Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Hoparlörle propaganda:

Madde 56 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Seçim takviminin başlangıcından itibaren seçim propagandasının sona erdiği ana kadar Hoparlörle propaganda, halkın huzur ve rahatını bozmamak ve 50 nci maddenin son fıkrası hükümlerine uymak şartıyla serbesttir. Şu kadar ki, başka bir parti veya bağımsız aday adına açık veya kapalı yer toplantısı yapılan saatlerde, bu toplantıların yapıldığı yer veya binalardan işitilecek ve bu toplantıları rahatsız edecek biçimde hoparlörle propaganda yapılamaz.

İlçe seçim kurulları kendiliğinden veya siyasi partilerin istekleri üzerine mahallin özelliklerini gözönünde tutarak hoparlörle yayının yerini, zamanını, süresini ve diğer şartlarını tespitte yetkilidir.

Siyasi partiler isterlerse ilçe seçim kurulunun düzenleyeceği programa göre varsa belediye hoparlörlerinden bedeli karşılığında eşit surette faydalanabilirler.

Propaganda amaçlı yayın ve malzeme dağıtma:

Madde 57 – (Değişik: 8/4/2010-5980/6 md.)

Seçime katılan siyasi partiler ve adaylar, seçimin başlangıç tarihinden seçim propaganda süresinin sona ermesine kadar, kendilerini tanıtıcı nitelikte broşür, el ilanları, parti bayrağı, poster, afiş veya ses ve görüntü içeren CD, DVD gibi her türlü yayını dağıtmakta serbesttir. Siyasi partiler ve adayların, bu fıkrada belirtilenler dışında herhangi bir hediye ve eşantıyon dağıtmaları, dağıttırmaları veya bunların üçüncü şahıslar ya da kurum ve kuruluşlar aracılığı ile dağıtılması yasaktır.

Bu maddede belirtilen yayın veya malzemeleri dağıtacak kimselerin on sekiz yaşını doldurmuş olması şarttır.

Propaganda yayınlarına ilişkin yasaklar ve propagandada kullanılacak dil:

Madde 58 – (Değişik: 8/4/2010-5980/7 md.)

Propaganda için kullanılan el ilanları ve diğer her türlü matbuat üzerinde Türk Bayrağı ve dini ibareler bulundurulması yasaktır.

(Değişik:2/3/2014-6529/1 md.) Siyasi partiler ve adaylar tarafından yapılacak her türlü propaganda, Türkçe'nin yanı sıra farklı dil ve lehçelerde de yapılabilir.

Muafiyet:

Madde 59 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Propaganda için kullanılan el ilanı mahiyetindeki matbualar, seçimin başlangı-

cından propaganda süresinin sonuna kadar her türlü harç ve resimlerden muaftır.

İlan ve reklam yerleri ile ilgili yasaklar:

Madde 61 – (Mülga: 17/5/1979-2234/5 md.; Yeniden düzenleme: 28/12/1993-3959/4 md.; Değişik: 8/4/2010-5980/9 md.)

Seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar siyasi partiler, bağımsız adaylar, herhangi bir kurum veya kuruluş ya da vatandaşlar tarafından, bu Kanunda belirtilen yerler dışında, siyasi ilan ve reklam içeren afiş, poster, pankart veya parti bayrağı gibi malzemelerin asılması, yapıştırılması veya teşhiri yasaktır. Aksi halde, bu ilan ve reklamlar kaldırılır ve masrafları ilgisinden tahsil edilir. Bu maddede belirtilen yasaklarla ilgili işlem yapma yetkisi, seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününden önceki otuzuncu güne kadar mülki makamlara, son otuz gün içinde ilçe seçim kurullarına aittir. Belediyeler, bu maddede belirtilen yetkili mercilerin talebi üzerine, maddeye aykırı hususları gidermek için gerekli araç, gereç ve personeli sağlamakla yükümlüdür.

Seçimin başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar; şehir içi veya şehir dışında, toplu taşıma amacıyla kamu hizmetlerinde kullanılan hava, kara, deniz ve raylı sistem taşıtlarında yer alan reklam yerleri ve araçlarında siyasi propaganda içeren yayın yapılamaz. Yolcuların inip bindiği kapalı alanlarda da bu hüküm uygulanır. İlçe seçim kurulları, bu fıkradaki yasaklara aykırılıkların önlenmesi için mülki makamlar vasıtasıyla gerekli denetimi yaparlar.

Seçim süresince yapılamıyacak işler:

Madde 63 – 62 nci maddede sayılanlarla, umumi menfaatlere hadim cemiyetler ve bunlarda görev almış bulunan memur ve hizmetliler seçimlerde de tarafsızlıklarını muhafaza etmek zorundadırlar.

Yukarıda yazılı olanların, 5830 sayılı kanunda yazılı yasak hükümleri saklı kalmak üzere seçim süresince :

- a) Siyasi partilere veya adaylara her ne nam ile olursa olsun bağış ve yardımlarda bulunmaları,
- b) Memur ve hizmetlileriyle her türlü araç ve gereç ve imkanlarını siyasi bir partinin veya adayın emrinde veya her hangi bir siyasi faaliyette çalıştırmaları, kullanmaları veya kullandırmaları yasaktır.

Birinci fıkrada yazılı olanlarla, Bankalar Kanununa tabi teşekküllerin, siyasi bir partinin lehinde veya aleyhinde veya vatandaşın oyuna tesir etmek maksadıyla her türlü yayınlarda bulunmaları yasaktır. ⁽¹⁾

Daha önce basılmış ve yayınlanmış ve yukarıki fıkradaki mahiyeti taşıyan her türlü kitap, broşür, afiş ve bunlara benzer yayınlar da aynı hükme tabidir.

Törenlere ait yasaklar:

Madde 64 – (Değişik: 19/2/1987 - 3330/4 md.)

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde, 62 nci maddede sayılı bütün daire, teşekkül ve müesseselerle Bankalar Kanununa tabi teşekküllere ait kaynaklardan yapılan iş ve hizmetler dolayısıyla, (açılış ve temel atma dahil) törenler tertipleme, nutuklar söylemek, demeçler vermek ve bunlar hakkında her türlü vasıta ile yayınlarda bulunmak yasaktır. (...) ⁽²⁾

Başbakan ve bakanlara ilişkin yasaklar:

Madde 65 – (Değişik birinci fıkra: 19/2/1987 - 3330/5 md.)

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar olan süre içinde Başbakan ve bakanlarla, milletvekilleri, yurt içinde yapacakları seçim propagandası ile ilgili gezileri makam otomobilleri ve resmi hizmete tahsis edilen vasıtalarla yapamazlar. Bu maksatla yapacakları gezilerde, protokol icabı olan karşılama ve uğurlamalarla törenler yapılamaz ve resmi ziyafet verilemez.

Yukarıda yazılı süre içinde Başbakan ve Bakanlar seçimle ilgili faaliyetlerinde ve konuşmalarında bu kanun hükümleriyle bağlıdırlar.

Memurların gezilere katılma yasağı:

Madde 66 – (Değişik: 19/2/1987 - 3330/6 md.)

Seçim propagandasının başlangıç tarihinden oy verme gününü takip eden güne kadar geçen süre içinde Başbakan, bakanlar, milletvekilleri ve adayların seçim propagandası ile ilgili olarak yapacakları gezilere hiç bir memur katılamaz.

ÜÇÜNCÜ KESİM

Araçlar

Araçların sağlanması:

Madde 67 – Seçim kurulu başkanları, seçim için gerekli bütün araçları ve parayı zamanında ve muntazam bir surette sağlamak ve yerlerine göndermekle yükümlüdürler.

Bu hususlarda kurul başkanlarının emirleri üzerine zabıta amir ve memurları, belediyeler ve muhtarlıklar gerekli yardımlarda bulunması zorundadırlar.

Oy verme araçları ve teslimi:

Madde 68 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

(Ek birinci fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Oy sandıkları, eni 40, boyu 55, yüksekliği 50 santimetre, şeffaf, ısıya ve kırılmaya dayanıklı sert plastikten mamül, kapağı ipe bağlanıp mühürlenmeye elverişli ve kapağının üzerinde zarfların atılmasına uygun; boyu 25, eni 1 santimetre ebatlarında bir açıklık olacak şekilde yaptırılır.

(Ek ikinci fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye ve muhtarlık seçimlerinde oylar ayrı sandıklarda kullanılır.

(Ek üçüncü fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Seçimlerde kullanılacak oy verme kabinleri, eni 120, boyu 120, yüksekliği 180 santimetre; portatif, hafif metal profil üzerinde, bir tarafı açılıp kapanabilir ve içeriğini göstermeyen koyu renk dayanıklı sentetik kumaşla kaplı, kolay taşınabilir ve katlanabilir olacak şekilde yaptırılır.

(Ek dördüncü fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Sandıkların ve oy kabinlerinin üzerinde Yüksek Seçim Kurulu ibaresi ve logosu bulunur. Yüksek Seçim Kurulu zorunlu hallerde, bu maddenin amacına uygun biçimde oy sandıkları ve kabinlerinin standartlarında gerekli değişiklikleri yapabilir.

(Ek beşinci fıkra: 8/4/2010-5980/10 md.) Seçimlerde kullanılacak mühür, mürekkep ve ıstampayı oyların iptaline yol açmayacak şekilde oluşturmaya Yüksek Seçim Kurulu yetkilidir.

Yüksek Seçim Kurulu Başkanlığı; il, ilçe seçim kurulları ile sandık kurulları mühürlerini, (...) ⁽²⁾ ve seçim işleri için mahallerinde sağlanamayan gerekli her çeşit kırtasiye ve gereçleri zamanında il ve ilçe seçim kurulları başkanlıklarına gönderir ve o seçimde hangi malzemenin sandık kurulu başkanlarına teslim edileceğini belirler.

İl seçim kurulu başkanları, oy verme gününden en az on gün önce ilçe seçim kurulları başkanlıklarına, ilçe seçim kurulu başkanları da oy verme gününden en az kırksekiz saat önce, aşağıda yazılı eşyadan o seçim için gerekli olanlarını sandık kurulları başkanlarına teslimini sağlarlar.

1. Seçim bölgesinde her sandık için ağzı mühürlü bir kese içine konulmuş numaralı bir mühür (Hangi sandığa, hangi numaralı mühürün verildiği bir tutanağa geçirilir.).
2. Her seçim bölgesinde bulunacak kapalı oy verme yerleri sayısı toplamına eşit miktarda çevre adaylarının onaylı listesi ile 76 ncı maddede yazılı levha,
3. İlçe seçim kurulu mühürü ile mühürlenmiş ve oy pusulalarının konulmasına mahsus zarfları havi bir paket,
4. Oy sandıkları,
5. Sandık sayısınca ıstampa ve mürekkebi,
6. Sandık sayısınca örneğine uygun onaylı tutanak defteri,
7. Örneğine uygun basılı sayım cetvelleri,
8. Örneğine uygun basılı tutanak kağıtları,
9. Sandık sayısınca boş torba,
10. Uygun sayıda kopya kalemi,
11. Gerektiği takdirde oy verme yeri inşaatı için malzeme,
12. O seçim çevresinde, seçimin özelliğine göre yeteri kadar beyaz boş kağıt ve gerekli başka eşya,
13. Her yaprağı ilçe seçim kurulu tarafından mühürlü ve sonu onaylı, iki nüsha sandık seçmen listesi,
14. Siyasi partiler tarafından kapalı oy verme yerlerine konulmak üzere ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmiş bulunan basılı oy pusulaları,
15. Her bağımsız adayın, yalnız kendi ad ve soyadını taşıyan, ilçe seçim kurulu başkanına teslim edilmiş bulunan oy pusulaları,
16. Üstü ilçe seçim kurulunca mühürlü ve numaralı birleşik oy pusulası paketi,
17. Her sandık için "Evet" yazılı mühür,

Tutanak defteri:

Madde 69 – Her kurulda bir tutanak defteri bulunur. İl seçim kurulları, kendi tutanak defterlerini; ilçe seçim kurulları da kendi kurullarına ve sandık kurullarına ait tutanak defterlerini, sahifelerini numaralamak ve mühürlemek suretiyle onaylarlar.

Kurulların işlem ve kararları bu defterlere yazılır ve başkan ve üyeler tarafından imza olunur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Seçim Günü İşleri

BİRİNCİ KESİM

Sandık Başı İşleri

Görev ve yetkiler:

Madde 71 – Sandık kurullarının başlıca görev ve yetkileri şunlardır:

1. Sandık alanı içinde seçimin düzenle geçmesi için gereken tedbirleri almak ve oy verme işlerini yürütmek ve denetlemek,
2. Sandık alanında, sandığın konulacağı yeri tayin etmek ve sokak başlarına bu yeri göze çarpacak surette gösterir işaretleri koymak veya alışılmış araçlar ile duyurmak,
3. Oy verme işleri hakkında ileri sürülecek itirazları incelemek ve bir karara, bağlamak ve kararlarını tutanak defterine geçirerek altını imzalamak,
4. Bu kararlardan itiraza uğrayanları derhal ilçe seçim kuruluna göndermek,
5. Bu kanundaki esaslara göre sandığa atılmış olan oy pusulalarını saymak, dökmelerini ve sonuçlarını tutanağa geçirmek ve bunları seçim işlerine ait diğer evrak ile birlikte, derhal ilçe seçim kuruluna teslim etmek,
6. Kendisine kanunla verilen başkaca görevleri yapmak.

Müşahitler:

Madde 72 – Siyasi partilerin müşahitleri ile adayları ve bağımsız adaylarla müşahitleri, sandıkbaşı işlemlerini takip etmek üzere hazır bulunabilirler. Bağımsız aday müşahitleri üçten fazla olursa, sandık kurulu başkanı bunlar arasında ad çeker. Adları ilk çıkan üç müşahit, sandık başında bırakılır. Diğerleri, sandık alanında kalabilirler.

Kurulda çoğunluğun sağlanması:

Madde 73 – Sandık başında, oy verme başlamazdan önce veya oy verme sırasında, sandık kuruluna dahil siyasi parti üyelerinden biri veya birkaçı görevini yapmazsa, ceza hükümleri saklı kalmak üzere, yerine siyasi parti yedek üyelerinden biri getirilir. Bu dahi mümkün olmaz ve kurul üyeleri üçten aşağı düşerse, bu cihet tutanağa geçirilir ve eksikler, o sandık alanında seçme yeterliğini haiz ve okur - yazar olanlar arasından, başkanın seçeceği kimselerle doldurulur.

Sandığın konulacağı yer:

Madde 74 – (Değişik: 31/7/1998 - 4381/5 md.) Sandıkların konulacağı yerleri ve oy verme işinin vaktinde sona ermesi için gerekli tedbirleri ilçe seçim kurullarının denetiminde sandık kurulu tespit eder. Sandıkların konulacağı yerlerin belirlenmesinde seçmenin oyunu kolaylıkla, serbestçe ve gizli şekilde verebilmesi gözetilir. Engelli seçmenlerin oylarını rahatlıkla kullanabilmeleri için gerekli tedbirler alınır. Sandıklar okul (özel okullar ve özel dersaneler dahil) avlusu ve salonların elverişli kısımları gibi genel yerlere, yetmediği takdirde kiralanacak kahvehane, lokanta gibi yerlere konur. Kışla, karargah, ordugah gibi askeri bina ve tesislerle karakollara ve parti binalarına, muhtarlık odalarına sandık konulamaz. Üçten fazla sandık konulan binalarda bina sorumlularının görev esasları Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Kapalı oy verme yeri:

Madde 75 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulları, oy serbestliğini ve gizliliğini sağlayacak şekilde, yeteri kadar kapalı oy verme yeri hazırlar.

Seçmen, oy pusulasını kapalı oy verme yerinde, kendi eliyle katlayıp, zamklı kenarını yapıştırmak, veya zarf kullanılan seçimlerde zarfa koyup kapatmak zorundadır.

Oy verme yerinin nitelikleri:

Madde 76 – Kapalı oy verme yeri; içerisi dışardan gözetlenemeyecek ve oy pusulasını seçmenin inceleyip zarflıyabileceği şekil ve nitelikte olur.

Aday listeleri ve bu kanunun oy verme serbestliğine ve gizliliğine dair hükümlerinin levha halinde basılmış metni, kapalı oy verme yerinde asılı durur.

Kapalı oy verme yerinde masa veya benzeri bir şey bulundurulur.

Sandığın, birleşik oy pusulalarının ve zarfların kurulca mühürlenmesi:

Madde 77 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu başkanı, oy verme işlerine başlamadan önce, sandığın boş olduğunu hazır bulunan sandık kurulu üyeleri ile müşahitler önünde tespit ederek sandığı kapatır, mühür bozulmadan açılmıyacak şekilde sandık mühürü ile mühürler.

Birleşik oy pusulası kullanılan seçimlerde, (Katlanıp zamklı kenarı yapıştırılarak kapatılmak suretiyle zarf haline getirilen birleşik oy pusulaları) bu Kanunda (zarf) deyimini geçen hallerde zarf olarak kabul edilir.

Şu kadar ki, zarflar için öngörülen çift mühür bulunmasına ilişkin hükümler birleşik oy pusulalarına uygulanmaz.

Sandık kurulu, and içme, sandığı yerleştirme, kapalı oy verme yerini düzenleme işlerini bitirdikten sonra, hazır bulunanlar önünde, birleşik oy pusulalarını sayar, her birinin üzerine, sandık kurulu mühürünü basar, böylece üzerinde sandık kurulunun mühürü bulunan birleşik oy pusulalarının sayısını tesbit eder. Birleşik oy pusulası kullanılmayan seçimlerde, ilçe seçim kurulu başkanından teslim alınan ve ilçe seçim kurulu başkanlığı mühürünü taşıyan özel zarfları sayar, her birinin üzerine sandık kurulu mühürünü basar, böylece üzerinde biri ilçe seçim kurulunun, diğeri sandık kurulunun mühürleri bulunan çift mühürlü özel zarfların sayısını tespit eder.

Sandık kurulu, bu madde gereğince yaptığı işlemleri tutanak defterine geçirip imzalar.

Birleşik oy pusulası ve zarflar:

Madde 78 – (Değişik: 8/4/2010-5980/11 md.)

Milletvekili, il genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığı seçimlerinde, bu Kanun ve özel kanunlarında yer alan hükümlere göre hazırlanacak birleşik oy pusulaları kullanılır.

Oy zarfları, her seçim için ayrı renkte, eni 15 santimetre, boyu 21 santimetre olacak şekilde, Yüksek Seçim Kurulunca hazırlatılır. Oy zarflarının ön yüzünün sol üst köşesinde 4x4 santimetre ebadında Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu amblemi bulunur. Yüksek Seçim Kurulu zorunlu hallerde bu maddenin amacına uygun biçimde oy zarflarının standartlarında gerekli değişiklikleri yapabilir.

İKİNCİ KESİM

Yasaklar ve Sandık Başı Düzeni

İçki ve silah taşıma yasağı :

Madde 79 – Oy verme günü, her ne suretle olursa olsun, ispirotolu içki satılması, içkili yerlerle umumi mahallerde her çeşit ispirotolu içki satılması, verilmesi, içilmesi yasaktır.

Oy verme günü, bütün umumi eğlence yerleri oy verme süresince kapalı kalır. Eğlence yeri niteliğini haiz lokantalarda yalnız yemek verilir.

Oy verme günü, emniyet ve asayiş korumakla görevli olanlardan başka hiçbir kimse, köy, kasaba ve şehirlerde silah taşıyamaz.

(Değişik dördüncü fıkra: 23/1/2008-5728/286 md.) Bu Kanunun uygulanmasında silahtan maksat Türk Ceza Kanununun 6 ncı maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinin (1), (2), (3) ve (5) numaralı alt bentlerinde gösterilenlerdir.

Yayın yasağı:

Madde 80 – Seçim günü saat 18 e kadar radyolar ve her türlü yayın organları tarafından seçim ve seçim sonuçları ile ilgili haber, tahmin ve yorum yapılması yasaktır.

Saat 18 ile 21 arasında ancak radyolarda Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçim ile ilgili olarak verilecek haber ve tebliğler yayımlanabilir.

Saat 21 den sonra bütün yayınlar serbesttir.

Sandık alanı ve sandık çevresi :

Madde 81 – (Değişik: 8/4/2010-5980/12 md.)

Sandık alanı, sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 100 metre yarıçaplı alandır. Ancak yurt dışında belirlenen mahallere, gümrüklere, ceza infaz kurumları ile tutukevlerine konulan sandıklar için bu hüküm uygulanmaz. Bu yerlerde, sandık kurulu başkanı şartları dikkate alarak bir uzaklık belirlenir ve bunu tutanağa geçirir.

Sandık çevresi, sandık kurulunun görev yaptığı yer merkez olmak üzere 15 metre yarıçaplı çevredir.

Sandık çevresinde düzenin sağlanması :

Madde 82 – (Değişik: 8/4/2010-5980/13 md.)

Sandık çevresinde düzenin sağlanması sandık kurulu başkanına aittir. Sandık çevresinde alınacak tedbirler, o sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimselerin seçim iş ve işlemlerini takip etmelerini engelleyecek mahiyette olamaz.

Sandık çevresinde, sandık kurulu başkan ve üyeleri, adaylar, milletvekilleri, o sandık bölgesinde kayıtlı seçmenler ve o sandıkta görevli müşahitler ile bina sorumluları ve çağrı üzerine gelen görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz. Şu kadar ki, siyasi partilerin seçim kurullarına bildirdikleri itiraza yetkili kişiler ile temsilciler, seçim kurullarınca önceden kendilerine verilen belge ile sandık çevresinde bulunabilirler. Medya mensuplarının sandık çevresinde, sandık başı işlemlerine engel olmamak şartıyla, haber amacıyla görüntü ve bilgi elde etmeleri serbesttir.

Sandık çevresinde seçmenin oyunu tam bir serbestlikle ve gizli şekilde kullanmasına veya sandık kurulunun görevini yapmasına engel olmaya kalkışanlar ile oy verme, oyların sayım ve dökümü veya tutanaklara geçirilmesi gibi tüm sandık başı iş ve işlemlerinin düzenini bozmaya kalkışanları, başkan uyarır. Bu uyarının gereğini yerine getirmeyen kimse, kolluk gücü çağrılarak sandık çevresinden uzaklaştırılır.

Sandık kurulu başkanının bu maddede belirtilen görevini yapmaması halinde, sandık kurulu karar alarak ilgili hakkında yukarıda belirtilen yetkiyi kullanır ve durumu derhal ilçe seçim kurulu başkanına bildirir.

Sandık çevresinde, cebir, şiddet veya tehdit kullanarak sandık başı düzenini bozmaya kalkışanlar, sandık kurulu başkanı veya üyelerinden biri tarafından, derhal kolluk güçleri çağrılmak suretiyle sandık çevresinden uzaklaştırılır.

Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde, yukarıda sayılan tedbirlere uymayanlar, cezaevi idaresinin görüşü alındıktan sonra, güvenliği zayıflatmayacak şekilde uygulama yapılarak, sandık çevresinden dışarı çıkarılır.

Bu madde uyarınca çağrılacak kolluk güçleri, başkanın talebine veya kurulun kararına uymak zorundadır.

Sandık kurulunun görev yaptığı yerde cep telefonu ile görüşme yapmak yasaktır. Ancak sandık kurulu başkan ve üyelerinin, görevleri gereği yapacağı görüşmeler bu hükmün dışındadır. Bu hükme aykırı davranan kimseler kurul başkanı tarafından uyarılır. Bu uyarıya rağmen görüşmesini sürdüren kimse, derhal oradan çıkarılır.

Sandık çevresinde bir suç işlenmesi halinde, sandık kurulu, durumu tutanağa geçirir ve ilgili hakkında işlem yapılmak üzere kolluk güçlerini çağırır.

İlçe seçim kurulu başkanı, sandık çevresinde, sandık başı iş ve işlemlerinin düzeninde yürütülmesini sağlayacak tedbirleri alır. Bu kapsamda, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatlara sandık kurulları, mülki ve idari makamlar uymak zorundadır.

Sandık alanında alınacak güvenlik önlemleri ve yasaklar:

Madde 83 – (Değişik: 8/4/2010-5980/14 md.)

Sandık alanında, sandık çevresinde bulunma hakkına sahip kimseler ile seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçlerinden başka kimse bulunamaz.

Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçleri dışında, özel güvenlik görevlileri ve belediye zabıtalı gibi görevliler de dâhil olmak üzere resmî üniforma ve silah taşıyan kimseler sandık alanına giremezler.

Sandık çevresi dışında ancak sandık alanı içinde, bu Kanunda gösterilen yasaklara aykırı davranışlar olması veya suç işlenmesi halinde, bina sorumlusunun çağıracağı kolluk güçleri tarafından gerekli işlem yapılır. Bina sorumlusunun bulunmadığı yerlerde bu yetkiler, sandık kurulu başkanı veya sandık kurulu başkanının görevlendireceği sandık kurulu üyesi tarafından kullanılır.

Sandık alanında hiç kimse, başkalarının görebileceği şekilde bir siyasi parti veya

adaya ait rozet, amblem veya benzeri işaretler veya propaganda amaçlı yayınlar taşıyamaz; yazılı, sözlü veya görüntülü propaganda yapamaz.

İlçe seçim kurulu başkanı, sandık alanlarında güvenliği ve bu Kanunda öngörülen yasaklara uyulmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır; seçmenin ve sandık alanında bulunma hakkına sahip diğer kimselerin sandık alanına serbestçe girmesini engelleyen veya güçleştiren her türlü hareketi önler. Mülkî ve idarî makamlar bu hususlarda, ilçe seçim kurulu başkanınca verilen talimatlara uymak zorundadır.

Sandık alanı dışındaki inzibat tedbirleri:

Madde 85 – Sandık alanı dışında, zabıtaya emir verme yetkisine sahip makamlarla, zabıta amir ve memurları tarafından alınacak tedbirler, seçmenin sandık alanına serbestçe girmesini engelleyici veya güçleştirici mahiyette olamaz.

Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde kurulan sandıklarda uygulanacak esaslar

Madde 85/A – (Ek: 27/10/1995 - 4125/6 md.)

Ceza infaz kurumlarında ve tutukevlerinde kurulan sandıklarda uygulanacak esaslar bu Kanununun 81, 82, 83, 84 ve 85 inci maddeleri hükümleriyle bağlı kalmaksızın Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

ÜÇÜNCÜ KESİM

Oy Verme

Oy verme yetkisi:

Madde 86 – (Değişik: 8/4/2010-5980/15 md.)

Onaylı sandık seçmen listesinde yazılı her seçmen, oy verme yetkisine sahiptir.

Bu Kanunda sayılan istisnalar dışında, sandık seçmen listesinde kaydı olmayanların oy kullanmalarına izin verilmez. Ancak, kesinleşen muhtarlık bölgesi askı listelerinde adı yazılı olduğu veya bu listelere yazılması için askı süresi içinde başvurduğu ve listeye kaydedilmesine karar verildiği halde, çoğaltılarak sandık kurullarına verilen sandık seçmen listelerinde ismi yer almayan seçmenlerin, muhtarlık bölgesi askı listelerinin kesinleşmesine bakılmaksızın, ilçe seçim kurulundaki liste ile oy verecekleri sandık seçmen listesine ilave edilmelerine, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından karar verilir ve seçmene bu yolda verilecek bir yazı ile sandık kuruluna başvurması ve listeye dâhil edilmek suretiyle seçmenin oy kullanması sağlanır.

Her seçmen, bu Kanunda sayılan istisnalar dışında, hangi sandık seçmen listesinde kayıtlı ise ancak o sandıkta oy kullanabilir.

Bir seçmen aynı seçim türü için birden fazla oy kullanamaz.

Bir seçmen, hangi seçim çevresinin seçmeni ise ancak o seçim çevresinde yapılan seçimler için oy kullanabilir.

Oy verme gününe kadar, haklarında seçme yeterliğini kaybettiğine dair yetkili mercilerden resmî belge gelmiş bulunan seçmenler ile tutuklu sandık seçmen listesine kaydedilmiş olup da tahliye edilen veya taksirli suçlar dışında bir suçtan hüküm giyerek cezası kesinleşenlerin durumlarını gösteren resmî belge gelmiş

bulunanlara, seçmen listesinde kayıtlı olsalar bile oy kullanırlmaz ve bu husus sandık kurulunca tutanağa geçirilir.

Kimliğin tespiti:

Madde 87 – (Değişik : 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık seçmen listesinde yazılı seçmenin kimliği, nüfus hüviyet cüzdanı veya kimlik tespiti amacıyla düzenlenmiş ve Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarasını taşıyan resmi belgelerle belirlenir. Hangi resmi belgelerin kimlik belirlenmesinde kabul edileceği, Yüksek Seçim Kurulunca seçimlerin başlangıcında tespit ve ilan edilir. Şu kadar ki, belediyeler ile köy ve mahalle muhtarlıklarınca tanzim ve tasdik edilen kimlik belgeleri bu maddenin uygulanmasında geçerli değildir.⁽¹⁾

(Mülga ikinci fıkra: 13/3/2008-5749/15 md.)

(Ek fıkra: 8/4/2010-5980/16 md.) Üzerinde Türkiye Cumhuriyeti kimlik numarası olmayan bir kimlik belgesi ibraz eden seçmenin oy kullanabilmesi için, bu belgelerin yanında ayrıca seçmen bilgi kâğıdını veya Türkiye Cumhuriyeti kimliğini ispata elverişli Yüksek Seçim Kurulu tarafından ilan edilen bir belgeyi de ibraz etmesi şarttır.

(Ek fıkra: 8/4/2010-5980/16 md.) Ceza infaz kurumları ve tutukevlerinde tutuklu ya da taksirli suçlardan hükümlü bulunan seçmenlerden yukarıda sayılan kimlik belgeleri bulunmayanlar için, cezaevi idaresince verilmiş belge, kimlik belgesi yerine geçer.

Oy verme düzeni:

Madde 88 – Hiçbir seçmene sandık başında müdahale, telkin veya tavsiyede bulunulamaz ve hiçbir seçmen oyunu kullandıktan sonra sandık başında kalamaz.

Oy verme süresi:

Madde 89 – Oy verme günü, saat sekizden on yediye kadar geçecek zaman, oy verme süresidir. Ancak, saat on yediye geldiği halde, sandık başında oylarını vermek üzere bekliyen seçmenler, başkan tarafından sayıldıktan sonra sıra ile oylarını kullanırlar.

(Ek: 28/12/1993 - 3959/6 md.) Oy verme süresinin başlayış ve bitiş saatleri, sürenin korunması kaydıyla, mevsim ve bölge özellikleriyle ulaşım durumlarına göre, bütün yurttan veya gerekli görülen seçim çevrelerinde, seçim gününden en az bir hafta önce ilan edilmek koşuluyla, Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilebilir.

Oy vermede sıra:

Madde 90 – Oy verme günü sandık başına gelecek seçmenler, sandık kurulu önüne başkan tarafından sıra ile birer birer alınırlar. Gebeler, hastalar ve engelliler bekletilmezler. Yaşlılar önce alınabilirler.

Oy vermeden önceki işler:

Madde 91 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Sandık kurulu önüne alınan kimse, kimlik belgesini başkana verir ve kimliğini ispat eder.

Başkan, seçmenin adını seçmen listesinde bulur ve masa üzerinde duran birleşik oy pusulasından bir tane vererek, sandık yerinde birden fazla oy verme yeri varsa hangi kapalı oy verme yerine gireceğini söyler ve birleşik oy pusulasını veya se-

çimin gereğine göre zarfları usulüne göre katlayıp yapıştırdıktan sonra çıkmasını anlatır.

Birleşik oy pusulasını veya zarfı alan seçmen doğruca kapalı oy verme yerine gider ve oyunu kullanmadan başka yere gidemez.

Kapalı oy verme yerine girmeyen veya birleşik oy pusulasını alıp oy vermeyen seçmenden birleşik oy pusulası geri alınır.

Kapalı oy verme yerinde seçmenin uyması gereken kurallar:

Madde 92 – (Değişik: 8/4/2010-5980/17 md.)

Seçmen, kapalı oy verme yerinden dışarı çıkmadıkça, hiç kimse oraya giremez. Ancak, oy pusulasını hazırlamak için, kapalı oy verme yerinde, normal süreden fazla kalan seçmenler, kurul başkanı tarafından makul bir süre verilerek uyarılır. Bu uyarıya rağmen kapalı oy verme yerinden çıkmayan seçmen, oradan çıkarılır.

Seçmenin; cep telefonu, fotoğraf veya film makinesi gibi görüntü kaydedici veya haberleşme sağlayıcı cihazlarla kapalı oy verme yerine girmesi yasaktır. Bu tür cihazlar, kapalı oy verme yerine girmeden önce kapatılarak sandık kurulu başkasına teslim edilir ve oy kullanma işlemi bittikten sonra seçmene iade edilir. Birleşik oy pusulasının atılması ve işaretleme :

Madde 93 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Kapalı oy verme yerinde birleşik oy pusulasını katlayıp yapıştırdıktan sonra, seçmen burasını terkeder ve birleşik oy pusulasını sandığa bizzat atar.

Körler, felçliler veya bu gibi bedeni engellilikleri açıkça belli olanlar, bu seçim çevresi seçmeni olan akrabalarından birinin, akrabası yoksa diğer herhangi bir seçmenin yardımı ile oylarını kullanabilirler. Bir seçmen birden fazla malule refakat edemez. ⁽¹⁾

(Değişik üçüncü fıkra: 13/3/2008-5749/9 md.) Kurul başkanı, oyunu kullanan seçmene kimlik kartını verirken seçmen listesindeki adı karşısına imzasını attırır. İmza atamayanların sol elinin başparmağının izinin alınmasıyla yetinilir. Bu parmağı olmayan seçmenin hangi parmağını bastığı yazılır.

Sandık seçmen listesinde kayıtlı olmayan seçmenlerin oy kullanması:

Madde 94 – (Değişik: 8/4/2010-5980/18 md.)

İlçe seçim kurulu başkanı, seçimin yapıldığı çevrede oy verme hakkına sahip olduğu halde, görev yaptığı sandığa ait seçmen listesinde kayıtlı bulunmayan;

- Sandık kurulu başkan ve üyeleri ile bina sorumlularının,
- Seçimin güvenliğini sağlamakla görevli kolluk güçlerinin,
- İlçe seçim kurulu tarafından sandık kurulu üyelerini görev yerine ulaştırmak için görevlendirilmiş kişilerin,

her birine seçmen olduğunu ve hangi seçimde oy kullanabileceğini gösteren ve sandık seçmen listesindeki bilgileri kapsayan bir belge verir. Ayrıca, bu seçmenlerin esas kayıtlı olduğu sandık seçmen listesine meşruhat verilmek üzere kayıtlı bulunduğu sandık kurulu başkanlığına durumu yazı ile bildirir.

Bu madde uyarınca, ilçe seçim kurulu başkanı tarafından kendilerine oy kullanma hakkı bulunduğu ilişkin olarak belge verilen görevliler, bu belge ile görevli

oldukları sandık bölgesinde oy verirler.

Milletvekilleri ile milletvekili adayları seçmen bilgi kağıdını göstermek suretiyle kayıtlı oldukları seçim çevresi dışında da oylarını kullanabilirler.

Sandık kurulu, bu madde kapsamında oy kullanan kimselerin ilgili belgelerini, oy verme işleminden önce alır. Bu belgeler, diğer seçim evrakı ile birlikte ilçe seçim kuruluna teslim edilir.

Bu madde uyarınca oy kullanan seçmenlerin ad ve soyadları ile kimlik bilgileri, oy kullandıkları sandık seçmen listesinin sonuna yazılarak karşısına imzaları alınır.

DÖRDÜNCÜ KESİM

Oyların Sayımı ve Dökümü

Sayım tedbirleri:

Madde 95 – Sayım ve döküm açık olarak yapılır. Oy verme yerinde hazır bulunanlar sayım ve dökümü takip ederler.

Kurul, faaliyetinin selamet ve düzeni bakımından, sayım ve döküm masası etrafında boş kalması gereken kısmı, bir karar ile belirtir ve bu kısım etrafında (İp germek gibi) hazır bulunanların bu işlemleri takip etmelerine engel olmayacak tedbirleri alabilir.

Oy verenler sayısının kontrolü:

Madde 96 – (Değişik birinci fıkrası: 28/12/1993 - 3959/7 md.) Sandık, 89 uncu maddenin son fıkrası uyarınca Yüksek Seçim Kurulu tarafından başka bir süre konulmamış ise saat 17.00'den önce açılmaz. Oy verme işi bitince kurul başkanı bunu yüksek sesle ilan eder. Masa üzerinde, sandıktan başka ne varsa kaldırılır. Oy vermenin bittiği saat tutanak defterine geçirilir.

Bundan sonra, sandık seçmen listesinde yazılı seçmenlerin toplamı ile adları hizasındaki imza veya parmak izleri sayılarak oy vermiş olanların toplamı tesbit edilir ve tutanağa geçirilir. Netice yüksek sesle ilan edilir.

Kullanılmayan birleşik oy pusulaları ve zarflar:

Madde 97 – (Değişik: 17/5/1979 - 2234/1 md.)

Oy zarflarından veya birleşik oy pusulalarından kullanılmayanlar sayılır, oylarını veren seçmen sayısına eklenir ve böylece kurula teslim edilen zarf veya birleşik oy pusulaları toplamına uygun olup olmadığı tespit edilir. Kullanılmayan zarflar veya birleşik oy pusulaları bir paket halinde mühürlenir ve üzerine sayısı yazılır.

Bundan sonra, sandıktan çıkacak oy pusulalarının konmasına mahsus torbanın boş olduğu tespit edilir. Bütün bu işlemler tutanağa geçirilir.

Sandığın açılması ve zarfların sayımı:

Madde 98 – (Değişik: 8/4/2010-5980/19 md.)

Sandık, yukarıdaki maddelerde belirtilen iş ve işlemler tamamlandıktan sonra, oy verme yerinde hazır bulunanların gözü önünde, sandık kurulu başkanı tarafından açılır.

Sandıktan çıkan zarflar, sandık kurulu başkanı tarafından yüksek sesle iki defa sayılır. İki sayım arasında fark olursa, üçüncü sayım yapılarak sonucuna göre işlem yapılır ve o seçimde kullanılan toplam zarf sayısı tespit edilir. Tespit edilen zarf sayısı, o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenir.

Bütün zarflar sayıldıktan sonra, geçerli olup olmaması yönünden kontrol edilir.

Sandık kurulunca verilen biçim ve renkte olmayan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü bulunmayan, tamamı yırtılmış olan, üzerinde ilçe seçim kurulu ve sandık kurulu mührü dışında herhangi bir mühür, imza, yazı, parmak izi veya herhangi bir işaret bulunan zarflar geçersiz sayılır. Ancak, zarfın üzerinde, herhangi bir şekilde leke veya çizik olsa bile, bunun özel işaret koymak amacıyla yapıldığının kesin olarak anlaşılabilmesi halinde, bu zarflar geçerli sayılır.

İtiraza uğrayan zarflar ile itiraza uğramadan geçersiz sayılan zarflar, başkan tarafından bir kenara ayrılır. Sandık kurulu, bütün zarflar kontrol edildikten sonra, itiraza uğrayan zarfları inceleyerek, geçerli veya geçersiz sayılması yönünde kararını verir. Bundan sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz oy zarflarının toplam sayısı ayrı ayrı o seçim türüne ait özel tutanağın ilgili yerine işlenir.

Geçersiz zarflar paketlenir ve paketin üzeri mühürlenerek zarf sayısı yazılır. Bu zarflar saklanır ve kesinlikle açılmaz.

Bu işlemler yapıldıktan sonra, o sandıktan çıkan geçerli ve geçersiz zarfların toplam sayısı ile o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısı karşılaştırılır.

Zarf sayısı, o seçim türü için oy kullanan seçmen sayısına eşit veya eksik ise başkaca bir işlem yapılmaz.

Zarf sayısı oy kullanan seçmen sayısından fazla ise eşitliği sağlamak için önce geçersiz zarf sayısı düşülür. Geçersiz zarf sayısının düşülmesi halinde de eşitlik sağlanamıyorsa, sandık kurulu başkanı geçerli zarflar arasından, eşitliği sağlayacak sayıda zarfı gelişiğüznel çeker ve bu zarflar açılmadan derhal yakılarak imha edilir. İmha edilen zarf sayısı tutanağa yazılır.

Yukarıda belirtilen işlemler bittikten sonra, geçerli oy zarfları sandığın içine tekrar konularak sayıma geçilir.

Bütün bu işlemler ayrıca tutanak defterine geçirilerek, sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Sandıklar, bütün seçimlere ait sayım ve döküm işlemleri bitinceye kadar oy verme yerinden çıkarılamaz.

Zarfların açılması, oyların sayım ve dökümü:

Madde 100 – (Değişik: 8/4/2010-5980/20 md.)

Oyların sayım ve dökümüne derhal başlanır, açık ve aralıksız yapılır. Yapılacak şikâyet ve itirazlar, işi durdurmaz.

Sandık kurulu başkanı, sayım ve döküm işine başlamadan önce, sayım ve döküm cetvellerinin boş ve yazısız olduğunu hazır bulunanlara gösterir.

Sandık kurulu başkanı, oy sayım ve dökümünün düzenini sağlamak bakımından;

- a) Bir üyeyi sandıktaki zarfları kendisine vermek,
- b) İki üyeyi okunan oy pusulalarını sayım ve döküm cetvellerine işlemek,
- c) Bir üyeyi okunan ve dökümü yapılan oy pusulalarını ve açılan zarfları masa üzerine düzenli biçimde yerleştirmek ve korumak,

üzere görevlendirir.

Sayım ve döküm cetvellerinde, ilk önce birleşik oy pusulasındaki sıraya göre siyasi partilerin adları soldan sağa doğru sütunların yukarısındaki hanelere yazılır. Daha sonra, varsa her bağımsız adaya bir sütun ayrılarak, bağımsız adayların ad ve soyadları, birleşik oy pusulasındaki sıraya göre sütunların yukarısındaki hanelere yazılır.

Sandık kurulu başkanı tarafından görevlendirilen üye, oy zarfını sandıktan teker teker alarak başkana verir. Başkan zarfı açarak içinden çıkan oy pusulasının ön yüzünü herkesin görebileceği ve işitebileceği şekilde okur.

Birleşik oy pusulası üzerinde hangi partiye veya bağımsız adaya ait yere “EVET” mührü basılmış ise, o partinin adı veya bağımsız adayın ad ve soyadı okunur. Muhtarlık seçimlerinde ise, zarfın içerisinden çıkan oy pusulaları, hangi muhtar veya üyelere ait ise onların adı ve soyadı okunur.

Büyükşehir belediye seçimlerinde, önce büyükşehir belediye başkanlığına, sonra ilçe belediye başkanlığına ve daha sonra da belediye meclisi üyeliğine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır. Diğer belediye seçimlerinde ise önce belediye başkanlığına, sonra belediye meclisi üyeliğine ait oy pusulalarının sayım ve dökümü yapılır.

Aynı zarf içinde birden fazla oy kullanılan belediye ve muhtarlık seçimlerinde, oy zarfı içinden eksik oy pusulası çıkmış ise eksik çıkan oyların hangi seçim türüne ait olduğu ve sayısı ile içinden hiç oy pusulası çıkmayan boş zarf sayısı toplamı, zarfların açılması bittikten sonra tespit edilip sandık sonuç tutanağına işlenir.

Siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı ve herhangi bir itiraza uğramadan geçerli sayılan her oy, okunmasını müteakiben, görevli üyeler tarafından, aynı anda sayım ve döküm cetvelinde o siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılmış bulunan sütundaki rakamlar birden başlamak üzere, sırasına göre çizilmek suretiyle, ayrı ayrı işaretlenir. Bu işlemin usulüne uygun yapıp yapılmadığı, sandık kurulu başkanı tarafından sürekli denetlenir.

Okunan geçerli oy pusulaları ve zarfları, görevli üye tarafından, masa üzerinde düzenli biçimde yerleştirilir ve muhafaza edilir.

Geçersiz sayılan veya geçerli olmasına rağmen hesaba katılmaması gereken oy pusulaları ile geçerli olup olmadığı veya hesaba katılıp katılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sayım ve döküm cetveline işlenmeksizin ayrılır ve sandık kurulu başkanı tarafından muhafaza altına alınır.

Bütün zarfların açılıp okunması bittikten sonra; itiraz edilmeksizin geçerli sayılan ve her iki sayım ve döküm cetveline işlenen oy sayıları, her siyasi parti veya bağımsız adayın sütununda işaretlenmiş son rakamlar karşılaştırılarak, her siyasi

parti veya bağımsız adayın aldığı geçerli oy sayısının iki cetvelde de aynı olup olmadığı, başkan tarafından kontrol edilir. Oy sayıları aynı ise, her siyasi parti veya bağımsız adayın aldığı geçerli oylar toplanarak, itiraz edilmeksizin geçerli sayılan bu oyların toplam sayısı, o seçim türüne ait sandık kurulunca düzenlenecek özel tutanağa yazı ve rakamla işlenir.

Siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları ve kendi hanelerine işlenmiş geçerli oy sayılarını gösterir rakamların her iki sayım ve döküm cetvelinde de aynı olmaması halinde ikinci sayım yapılır. İkinci sayımda, geçerli tüm oy pusulaları yeniden, tek tek okunarak, boş ve yazısız ayrı iki sayım ve döküm cetveline işlenir. Bu cetvellerdeki oy sayıları aynı ise, her siyasi parti ve bağımsız adayın aldığı geçerli oylar toplanarak, itiraz edilmeksizin geçerli sayılan bu oyların toplam sayısı, o seçim türüne ait sandık kurulunca düzenlenecek özel tutanağa yazı ve rakamla işlenir.

İkinci sayımda kullanılan sayım ve döküm cetvelinde yer alan oy sayıları da aynı çıkmazsa, yukarıda belirtilen usûle göre üçüncü sayım yapılır ve kurulun varsa siyasi partili olmayan, yoksa başkan tarafından belirlenecek üyesi tarafından tek sayım ve döküm cetveline işlenmek suretiyle, sonucuna göre işlem yapılır. Birden fazla sayım yapılan hallerde, bu sayımlarda kullanılan sayım ve döküm cetvellerinin üzerine, hangi sayıma ait olduğu büyük harflerle yazılır ve tüm cetveller muhafaza edilir.

Açılan sandığa ait son geçerli zarf açılıp içindeki oy pusulası okunduktan sonra, sandık başkanı tarafından o sandığa ait açılmayan geçerli zarf olup olmadığı kontrol edilir ve açılan zarfların sayısı ile sandıktan çıkan ve tutanağa işlenmiş olan geçerli zarf sayısı karşılaştırılır ve sonuç, tutanak defterine işlenir.

Geçerli oyların sayım ve döküm cetvellerine işlenmesinden sonra, hesaba katılıp katılmaması veya geçerli sayılıp sayılmaması yönünden tereddüt edilen veya itiraza uğrayan oy pusulaları, sandık kurulunca ayrı ayrı değerlendirilerek karara bağlanır ve bu karar, tutanak defterine yazıldıktan sonra mühürlenip imzalanır.

Sandık kurulu kararı ile geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulaları, sayım ve döküm cetvelinde ait olduğu siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılmış bulunan sütuna işlenir. Bu şekilde geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulalarının toplam sayısı, o seçim türüne ait özel tutanakta ilgili yere işlenir.

Geçerli sayılmayan veya hesaba katılmayan oy pusulaları, ayrı ayrı paket yapılarak bağlanır ve paketin üzeri mühürlenerek, sayısı yazılır ve saklanır. Bu oy pusulaları yakılmaz, yırtılmaz ve yok edilemez. Bunların sayısı, o seçim türüne ait özel tutanakta ilgili yere işlenir.

Yukarıda belirtilen işlemler tamamlandıktan sonra, sayım ve döküm cetvelinde siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı oyların toplam sayısı, kendi sütununun altına rakamla ve yazı ile yazılır.

Sayım ve döküm cetvelinde, siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldığı oylar, orada bulunanlara, başkan tarafından yüksek sesle ilan edilir.

Bu ilandan sonra, sayım ve döküm cetvelindeki sonuçlar, sandık sonuç tutanağına işlenir. Bu bilgilerin doğruluğu, sandık başkanı tarafından sayım ve döküm

cetveli sonuçları ile karşılaştırıldıktan sonra, sandık sonuç tutanağı, başkan ve üyeler tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Bütün bu işlemler, tutanak defterine geçirilerek, sandık kurulu başkan ve üyeleri tarafından imzalanır ve mühürlenir.

Parti müşahitleri, sayım masası başında yer alabilir ve oy pusulalarını görebilirler. Ancak, parti müşahitlerinin sayısı beşten fazla ise, hazır bulunanlar arasından başkan tarafından kurul önünde ad çekme suretiyle, sandık başında kalacak beş parti müşahidi her biri ayrı partiden olmak üzere tespit edilir. Diğer müşahitlerle bağımsız aday müşahitleri için sayım işlemini yakından takip edebilecekleri bir yer ayrılır.

Geçerli olmayan oy pusulaları:

Madde 101 – (Değişik: 8/4/2010-5980/21 md.)

Aşağıda yazılı;

1. Sandık kurulunca verilen ve o seçim için düzenlenmiş biçim ve renkte olmayan,
2. Arkasında “Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Seçim Kurulu” filigranı bulunmayan,
3. Arkasında sandık kurulu mührü bulunmayan,
4. Hiçbir yerine “EVET” mührü basılmamış olan,
5. Siyasi partilere veya bağımsız adaylara ayrılan alanlardan birden fazlasına “EVET” mührü basılmış olan,
6. Birden fazla siyasi partiye veya bağımsız adaya ayrılan alana taşmış “EVET” mührü bulunan,
7. Sandığın ait olduğu seçim çevresinden başka bir seçim çevresi için düzenlenmiş olan,
8. Bütünlüğü bozulacak şekilde yırtılmış veya koparılmış olan,
9. Üzerine “EVET” mührü dışında veya “EVET” mührü yerine herhangi bir özel işaret, herhangi bir isim, imza kaşesi, mühür veya parmak izi basılmış olan,
10. Üzerinde yer alan siyasi partilere veya bağımsız adaylara ait bölümleri belirgin bir şekilde ve özel olarak karalanmış, çizilmiş veya işaretlenmiş olan,
11. Üzerinde yer alan matbu yazıların ve şekillerin dışında yazılar veya harfler veya sayılar yazılmış veya şekiller çizilmiş olan,

birleşik oy pusulaları geçerli değildir.

Ancak aşağıdaki haller oy pusulalarını geçersiz kılmaz:

1. Zarfların açılması veya oyların okunması sırasında yırtılması.
2. Bütünlüğü bozulmaksızın bir kısmının kazaen yırtılması.
3. Herhangi bir şekilde lekelenmiş olup da bunun özel olarak işaret koymak amacıyla yapıldığının anlaşılabilmesi.
4. Birleşik oy pusulasının katlanarak zarfa konulması sebebiyle “EVET” mührü ile oy pusulasının arkasına basılan sandık kurulu mühür izinin oy pusulasının diğer kısımlarına geçmesi.
5. Bir siyasi parti veya bağımsız aday alanına basılan “EVET” mührünün sadece iki parti alanını ayıran çift çizgili bölgeye taşmış olması.
6. Başka bir siyasi partinin veya bağımsız adayın alanına taşmamak kaydıyla, bir siyasi partinin alanına birden çok “EVET” mührü basılması.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarftan çıkan oy pusulalarından bir seçim türüne ait olanının geçersiz olması, diğerlerinin geçersiz sayılmasını gerektirmez.

Muhtarlık seçimlerinde, bu maddede belirtilen geçersizlik sebeplerinin dışında oy pusulalarının hangi sebeplerle geçersiz sayılacağı Yüksek Seçim Kurulu tarafından belirlenir.

Hesaba katılan ve katılmayan oy pusulaları:

Madde 102 – (Değişik: 8/4/2010-5980/22 md.)

Birleşik oy pusulalarında baskıda silinme veya yanlışlık yapılmış olsa bile, hangi siyasi parti veya bağımsız aday lehine kullanılmış olduğu “EVET” mührünün vurulduğu yerden kesin olarak anlaşılan oy pusulaları hesaba katılır.

Zarfin içinden el ilanı, broşür ya da özel bir işaret, yazı veya şekil taşıyan kağıt veya işaret amacı taşıyan herhangi bir madde çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz.

Bir zarfta tek oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfin içerisinden o seçim türüne ait oy pusulasının dışında, aynı veya başka bir seçim türüne ait oy pusulası çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, zarfin içerisinden aynı seçim türüne ait birden fazla oy pusulası çıkmış olması halinde, sadece bu seçim türüne ait oy pusulaları hesaba katılmaz, diğerleri hesaba katılır.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarının dışında başka bir seçim türüne ait oy pusulası çıkmış olması halinde, bu zarftan çıkan oy pusulalarının hiçbiri hesaba katılmaz.

Bir zarfta birden fazla oy pusulası kullanılan seçimlerde, o zarfta kullanılması gereken oy pusulalarından biri veya birkaçı eksik çıksa bile, zarftan çıkan diğer oy pusulaları hesaba katılır.

Sandık sonuç tutanağının düzenlenmesi ve ilanı:

Madde 105 – (Değişik: 8/4/2010-5980/23 md.)

Sandık kurulu, her seçim türü için ayrı hazırlanmış sandık sonuç tutanağını, iki nüsha olarak, sayım ve döküm işlemleri sırasında elde edilen bilgilere ve sayım ve döküm cetveli sonucuna göre düzenler. Bu tutanakların ait olduğu bölümüne, her seçim türüne ilişkin bilgiler eksiksiz olarak işlendikten sonra, başkan ve üyeler tarafından ad ve soyadları yazılarak imzalanır ve sandık kurulu mührü ile mühürlenir.

Yukarıdaki fıkra gereğince işlenmesi gereken bilgiler şunlardır:

1. Sandığın bulunduğu ilin, ilçenin ve seçim bölgesinin adı ile sandığın numarası.
2. Oy vermenin yapıldığı tarih ve gün.
3. Oy sandığının sandık kurulu üyeleri ve seçim yerinde bulunanlar önünde açılış saat ve dakikası ile şayet sandık saat 17.00'den sonra açılmış ise bunun sebebi.
4. Oy verme saati bitiminde sırada bekleyen ve oy kullandırılan seçmen sayısı.
5. İlçe seçim kurulundan teslim alınan toplam zarf sayısı ile kullanılmayarak artan zarf sayısı.
6. İlçe seçim kurulundan teslim alınan toplam oy pusulası sayısı ile kullanılmayarak artan oy pusulası sayısı.
7. Sandık seçmen listesinde yazılı olan seçmenlerin sayısı.
8. Sandık seçmen listesinde kayıtlı olmayan ancak bu Kanun gereği o sandıkta oy kullanan seçmen sayısı.

9. Oy kullanan seçmenlerin toplam sayısı.
10. Sandıktan çıkan zarf sayısı.
11. Geçerli zarf sayısı.
12. Geçersiz zarf sayısı ve geçersizlik sebebi.
13. Zarf sayısı oy kullanan seçmen sayısından fazla ise, eşitliği sağlamak amacıyla yakılan zarf sayısı.
14. Belediye seçimlerinde, oy zarfı içinden eksik oy pusulası çıkmış ise eksik çıkan oyların hangi seçim türüne ait olduğu ve sayısı.
15. İçinden hiç oy pusulası çıkmayan boş zarf sayısı.
16. İtiraz edilmeksizin geçerli sayılan oy pusulalarının sayısı.
17. İtiraz üzerine geçerli sayılan veya hesaba katılan oy pusulası toplamı.
18. Geçerli oy pusulalarının toplamı.
19. Geçersiz sayılan oy pusulası sayısı ve geçersizlik sebebi.
20. Hesaba katılmayan oy pusulası sayısı ve hesaba katılmama sebebi.
21. Geçersiz sayılan veya hesaba katılmayan oy pusulası toplamı.
22. Siyasi partilerin ve bağımsız adayların aldıkları toplam geçerli oyların yazı ve rakamla belirtilecek sayısı.
23. Oylama iş ve işlemlerine ve oyların sayım ve dökümüne dair yapılan şikâyetlerle bunlara ait kararların nelerden ibaret buldukları.
24. Birden fazla sayım ve döküm yapılmış ise sayısı.
25. Sayım ve döküm sonucunun başkan tarafından orada hazır bulunanlara ilan edildiği.

Sandık sonuç tutanağının onaylı bir sureti, sandık kurulu tarafından sandık çevresi içinde herkesin görebileceği bir yere asılır. Bu tutanaklar oy verme gününden itibaren bir hafta süreyle asılı kalır.

Sandık sonuç tutanağının birer sureti, o seçim çevresinde seçime katılan ve talep eden siyasi parti ve bağımsız adayların müşahitlerine, yeteri kadar hazırlanarak sandık kurulu başkanı ve üyelerince imzalandıktan ve mühürlendikten sonra verilir. Bu tutanaklar, talep halinde öncelikle sandık kurulunun siyasi partili üyelerine imza karşılığı verilir. Ancak bu halde, o partinin müşahidine ayrıca tutanak verilmez. Müşahitlere verilecek sandık sonuç tutanakları, çok yapraklı kopyalı suret biçiminde hazırlanır. Sandık sonuç tutanağı verilen müşahit ve sandık kurulu üyelerinin ad ve soyadları ile temsilcisi oldukları siyasi partinin adı veya bağımsız adayın adı ve soyadı sandık kurulu tutanak defterine yazıldıktan sonra tutanağın teslim alındığına dair imzaları alınır.

Sandık kuruluna, her seçim türü için oy pusulasındaki siyasi parti ve bağımsız aday sayısından beş fazla sayıda sandık sonuç tutanağı verilir. Bu tutanakların düzenlenmesine ilişkin usul ve esaslar Yüksek Seçim Kurulunca belirlenir.

Sayımaya ilişkin evrak ve belgelerin teslimi:

Madde 107 – Hesaba katılan ve muteber sayılan oy pusulaları, sandık kurulunca düzenlenen tutanaklar, sayım ve dökümde kullanılıp alt tarafı, kurulca imza edilen sayım cetvelleri, hesaba katılmayan, muteber sayılmayan veya itiraza uğrayan oy pusulaları ve hesaba katılmıyan zarflar, tutanak defteri, kurulca mühürlü ve imzalı ayrı ayrı paketler halinde kurulun mührü ile mühürlenmiş ve başkan ve üyeler tarafından imzalanmış bir torbaya konularak, kurulun bağlı olduğu ilçe seçim kuruluna sandık kurulu başkanı ve ad çekme ile seçilecek en az iki üye tarafından götürülüp teslim olunur.

Kurulun diğer üyeleri ile, müşahitler de isterlerse ve taşıtta yer varsa veya taşıt kendileri tarafından sağlanmak suretiyle katılabilirler.

İlçe seçim kurulu, bu torbayı getiren üyeler önünde açarak içindekiler hakkında müfredatlı üç nüshadan ibaret bir tutanak düzenler. Bu tutanağın altı, torbayı teslim edenlerle ilçe seçim kurulu başkanı ve üyelerden biri tarafından imza edilir. Bu tutanağın bir nüshası, il seçim kuruluna gönderilecek evraka bağlanır. Bir nüshası da sandık kurulu başkanına verilir.

EK 3: İZLEME VE BAŞVURU FORMLARI ÖRNEKLERİ

FORM 1:

OY VERME YERİ İZLEME FORMU

Ekip Numarası:

Form Numarası:

1- Oy Verme Yeri (OVY):

İlin Plaka Kodu:

İlçe:

Mahalle:

Okul adı:

Kapalı Kurum Adı:

(Cezaevi, Huzurevi, Engelli veya yaşlı bakımevi vb.)

2- Oy Verme Yerinin Varsa Diğer Özelliği:

(Gözlemci için not: Roman Mahallesi, kentlin yoksul mahallesi, zorla yerinden edilen kişilerin ikamet ettiği mahalle vb. özellikler)

3- Oy Verme Yerindeki İzleme Süresi

Variş zamanı (saat, dakika):

Ayrılış zamanı (saat, dakika):

4- Oy Verme Yeri – Çevre ve Atmosfer

a. Siyasi Parti ya da Aday Kampanya materyalleri var mıydı?

(Kampanya materyali var ise resmini çekiniz)

Evet ()

Hayır ()

b. Seçmenleri yönlendirecek kampanya faaliyetleri yapılıyor muydu?

Evet ()

Hayır ()

c. Oy verme yeri çevresinde baskı ve korku yaratacak herhangi bir durum gözlemlediniz mi?

Evet ()

Hayır ()

(Yanıtınız evet ise açıklayınız)

d. Oy Verme Yeri engellilerin erişimine uygun muydu?

(Gözlemci için not: Lütfen tüm soruları işaretleyiniz)

Evet Hayır

Bina girişinde rampa var

() ()

Bina girişi düz zemin

() ()

Seçmenleri sandıklara yönlendirme için personel var

() ()

Bina içinde katlara çıkmak için asansör var ve çalışıyor

() ()

Asansörün kapı genişliği tekerlekli sandalye girecek genişlikte

() ()

FORM 2:

(dikkat lütfen her sandık için ayrı bir form doldurunuz)

OY VERME İŞLEMİ İZLEME FORMU

1-İlin Plaka Kodu:

İlçe:

Mahalle:

Okul adı:

2- Sandık Bilgileri

Sandık No	Sandığa Kayıtlı Seçmen Sayısı	Sandık Kurulu Başkan Cinsiyet		Sandık Kurulu Üyeleri Cinsiyet	
		Kadın	Erkek	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı

3. Yetkili Kişiler

Oy kullanma alanında aynı parti ya da aday adına **birden fazla müşahit** var mıydı?

Evet ()

Parti/Aday Adı:

Hayır ()

4. Yetkisiz Kişiler

a. Oy verme işlemi normal koşullarda devam ederken oy kullanma alanında **yetkisiz kişiler var mıydı?** (birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

Polis () Askeri Personel () Özel Güvenlik () Korucu ()

Diğer (vali, kaymakam, belediye başkanı, vali yardımcıları, milletvekilleri, siyasi parti yetkilileri vb.) ()

b. Var ise, sandık görevlilerinin **işine karışıyorlar/ müdahale** ediyorlar mıydı? **Nasıl?**

(Yazılı olarak açıklayınız)

5. Seçim Materyalleri

a. Oy verme alanında **seçim materyallerinden** hangileri eksikti? (lütfen olmayanları işaretleyiniz)

Seçmen listesi () Oy Sandığı () Oy verme kabinleri ()
Oy pusulaları () Zarf () Diğer (açıklayınız)

6. Oy Verme İşlemleri

a. Yurttaşlar, oy kullanmalarına izin verilmeden önce gerekli **kimliklerini gösterdiler mi?**

Evet ()

Hayır ()

b. Oy kullanan seçmenlerin **adları seçmen listesinde** işaretlendi mi?

Evet ()

Hayır ()

c. **Oy pusulaları**, seçmenlere verilmeden önce **damgalandı mı?**

Evet ()

Hayır ()

d. Seçmenler, oy pusulalarını aldıktan sonra **seçmen listesini imzaladılar mı?**

Evet ()

Hayır ()

e. Seçmenlere **oy verme süreci açıklandı mı?**

Evet () Hayır ()

7. Oy Verme Gizliliği

a. Seçmenler oylarını **gizli olarak** kullanabildiler mi? (*cevap hayır ise açıklayınız*)

Evet () Hayır ()

b. Görme Engelli, Türkçe veya okuma-yazma bilmeyen **seçmenlere oy verme işleminde** kimler eşlik etti?

Sandık Görevlileri () Seçmenin Tercih Ettiği Kişiler () Her İkisi ()

c. Oy verme işleminde aynı kişinin birden çok seçmene yardımcı olduğunu gözlediniz mi?

Evet () Hayır ()

8. Oy Kullanmasına İzin Verilmeyen Seçmenler

a. Orada bulunduğunuz sürede, herhangi bir kişinin **oy kullanması reddedildi mi?**

Evet () Hayır ()

b. **Cevap EVET** ise, hangi nedenle?

Seçmenin adı listede yok () Geçersiz Kimlik ()

Diğer () (lütfen nedeni açıklayınız)

9. Oy verme işlemi sırasında **aşağılama ya da ayrımcılığa uğrayan** kişiler oldu mu?

Hangi nedenle?

Cinsiyet	()	Cinsel Yönelim (eşcinsel)	()
Cinsiyet Kimliği (Transseksüel)	()	Engellilik	()
Etnik Kökeni	()	Yaş	()
Konuştuğu Dil	()		

10. Şikâyetler

a. *Bulduğunuz süre içerisinde oy verme yerinde herhangi bir resmi şikâyet yapıldı mı?*

Evet () Hayır ()

b. *Cevap EVET ise şikâyetin nedeni?*

11. Varsa bulunduğunuz süre içinde **gözlemlediğiniz başka sorun?**

(yalnızca **cevabı evet** olanları işaretleyiniz, birden **çok seçenek işaretleyebilirsiniz**)

Evet

a. Oy sandığı veya mühürleri ile ilgili sorun var mıydı	()
b. Seçmenlere birden fazla oy pusulası verildi mi	()
c. Seçmenler başkaları için oy pusulası aldı mı	()
d. Gruplar halinde toplu oy verildi mi	()
e. Önceden Evet mühürlü oy pusulası kullanıldı mı	()
f. Geçersiz nedenlerle seçmenin oy kullanma hakkı reddedildi mi	()
g. Aşırı kalabalık veya organizasyon bozukluğu nedeniyle oy verme işlemi aksadı mı	()
h. Seçmen listesi üzerinde bir dizi benzeri imza var mıydı	()
i. Asker/polis tarafından gözaltına alınan seçmenler oldu mu	()

Formda sorulmayan ancak sizin eklemek istediğiniz konular

FORM 3:

OY SAYIMI İZLEME FORMU

(Her seçmen 298 sayılı kanunu 95 maddesinde gereğince oy sayımını izleme hakkına sahiptir)

Ekip Numarası:

Form Numarası:

1. Oy Sayım Yeri (OSY) Tanımlanması

İlin Plaka Kodu:

İlçe:

Mahalle:

Okul adı:

Kapalı Kurum Adı:

(Cezaevi, Huzurevi, Engelli veya yaşlı bakımevi vb.)

Oy Verme Yerinin Varsa Diğer Özelliği:

(Gözlemci için not: Roman Mahallesi, kentın yoksul mahallesi, zorla yerinden edilen kişilerin ikamet ettiği mahalle vb. özellikler)

2. Sandık Kurulu Bilgileri

Sandık No	Sandığa Kayıtlı Seçmen Sayısı	Sandık Kurulu Başkanı Cinsiyet		Sandık Kurulu Üyeleri Cinsiyet	
		Kadın	Erkek	Kadın Sayısı	Erkek Sayısı

3. Sizin oy sayımını izlemenize engel olundu mu?

Evet ()

Hayır ()

a. Cevabınız evet ise hangi nedenle? (açıklayınız)

b. Engel Olan Görevli

Polis ()

Asker ()

Özel Güvenlik ()

Sandık Kurulu Görevlileri ()

Korucu ()

4. Oy Verme Yerinin kapanması

a. Sandıklar **zamanında** kapandı mı?

Evet ()

Hayır ()

Bilmiyorum ()

b. Cevap **HAYIR** ise, kaçta kapandı?

Saat:

c. **Kapanış zamanında** oy verme merkezi içinde oy vermek için **sırada bekleyen seçmenler** var mıydı?

Evet ()

Hayır ()

Bilmiyorum ()

d. Cevap **EVET** ise, oy kullanmalarına izin verildi mi?

Evet ()

Hayır ()

5. Oy Sayımı İzleme Süresi

Varış zamanı (saat, dakika):

Ayrılış zamanı (saat, dakika):

6. Sayımda Şeffaflık

a. Sayımı izlemek isteyen seçmenlere izin verildi mi?

Evet () Hayır ()

b. Hazır bulunan herkes, sayım işlemlerini açıkça görebildi mi?

Evet () Hayır ()

c. Parti/ aday temsilcileri oy pusulalarını inceleyebildiler mi?

Evet () Hayır ()

d. İncelemesi için tutanak kopyası hemen asıldı mı?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

e. Gözlemci veya parti/ aday temsilcileri sayım sırasında bu OSY'deki sorunlar hakkında size bilgi verdiler mi?

Evet () Hayır ()

7. Oy sandığı/ sandıkları açılmadan önce yapılacak işler

a. Seçmen listesindeki imzalar sayıldı mı?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

b. Kullanılmamış oy pusulaları sayıldı mı?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

8. Oy sandığı/ sandıklarının açılması

a. Oy sandıkları açılmadan önce oy sandığı mühürleri hasar görmüş müydü?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

b. Oy sandıkları tüm hazır bulunanların önünde şeffaf bir şekilde açıldı mı?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

c. Her oy sandığının içindeki toplam oy pusulaları ayrıca sayıldı ve kayda geçirildi mi?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

9. Oyların Sayımı

a. Geçerli/ geçersiz oy pusulaları makul ve tutarlı bir şekilde belirlendi mi? (HAYIR ise açıklayınız)

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

b. Oylar ait oldukları parti/ aday adına yazıldı mı? (HAYIR ise açıklayınız)

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

c. Tüm sandık görevlileri oy pusulalarını inceleyebildiler mi?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

d. Hiç mükerrer (çift) sayım işlemi yapıldı mı?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

10. Oy Sayımı Sırasında Yaşanan Sorunlar

a. Oy sayım yeri aşırı kalabalık ve/veya başa çıkılmaz halde miydi?

Evet () Hayır ()

b. Seçmen listelerinde herhangi bir **oynama** gözlemlediniz mi?

Evet () Hayır ()

c. Oy pusulalarında herhangi bir **oynama** gözlemlediniz mi?

Evet () Hayır ()

d. Tutanaklarda herhangi bir **oynama** gözlemlediniz mi?

Evet () Hayır ()

e. Herhangi bir önemli **usul hatası veya ihmal** gözlemlediniz mi?

Evet () Hayır ()

11. Yetkisiz kişiler

a. Oy sayım alanında **yetkisiz kişiler** var mıydı?

Evet () Hayır ()

b. Cevap EVET ise, sandık görevlilerinin **işine karışıyorlar/ müdahale** ediyorlar mıydı?

Nasıl? (açıklayınız)

c. Bu Kişiler **Kimlerdi?**

Polis () Askeri Personel () Özel Güvenlik () Korucu ()

Diğer(vali, kaymakam, belediye başkanı, vali yardımcıları, milletvekilleri, siyasi parti yetkilileri vb.)

12. Oy sayım alanında **aynı parti ya da aday adına** birden fazla müşahit var mıydı?

Evet () Parti - Aday Adı Hayır ()

13. Yapılan Resmi Şikâyetler

a. Bulduğunuz süre içinde sayımla ilgili olarak **resmi şikâyet** yapıldı mı?

Evet () Hayır () Bilmiyorum ()

b. Evet ise **şikâyet hangi konuda** yapıldı?

Formda yer almayan ancak sizin eklemek istediğiniz konular;

FORM 4:

SEÇME VE SEÇİLME HAKKI
İHLALLERİ VE AYRIMCILIK BAŞVURU FORMU

BAŞVURUDA BULUNANIN/FORMU DOLDURANIN

Adı Soyadı :

Adresi :

.....

.....

Telefon- email :

Başvuru Tarihi : __/__/____

Başvuranın Hak İhlaline

Uğrayan İle İlişkisi : Kendisi Aile Üyesi Eşi Olayın Tanığı
Vasisi

Başvuru Şekli : Şahsen Telefonla Mektup e mail

İHLALE UĞRAYANIN:

Adı-Soyadı :

Doğum Yeri ve Yılı :

Ana/Baba Adı :

Mesleği :

Adres / Telefon :

e mail :

Cinsiyeti : Erkek Kadın

Öğrenim Durumu : İlköğretim Ortaokul Lise

Y.Okul Master/Doktora Yok

İhlal Edilen Hak: (birden fazla seçenek işaretlenebilir)

Seçmen Olma/Kütüklere Kayıt Seçimlerle İlgili Bilgilenme Hakkı

Düşünce ve İfade Özgürlüğü Hakkı Toplantı ve Gösteri Hakkı

- Aday Olma Hakkı/ Kısıtlanma Oy Kullanmanın Engellenmesi
- Adalet Erişim Hakkı Eğitim Durumu
- Ayrımcılık Yasağı İhlali

Ayrımcılığa Uğradı İseniz Hangi Temelde?

- Etnik Dil Din/İnanç Cinsiyet
- Cinsiyet Kimliği Yaş Engellilik Eğitim

Diğer (lütfen belirtiniz)

Olayın Özeti:

(lütfen olayın özetini yazarken olayın tarihi, olayın meydana geldiği yer, hakkın hangi kurum ya da kişi tarafından ihlal edildiği, tanıkların olup olmadığına ilişkin bilgilere yer veriniz)

Varsa Olayla İlgili Destekleyici Dökümanlar:

- Seçmen Kartı Görüntü/ Fotoğraf Ses Kaydı
- Gazete Haberi Tanık İfadeleri İlgili Kurumun Resmi Yazısı
- Polis/ Jandarma Tutanağı

Diğer (Açıklayınız)

İhlale Uğrayan Tarafından Yapılan Girişimler:

(Lütfen başvurularınızın tarih ve, sayı, dosya numarası ve başvurunuzun 1 fotokopisini ekleyiniz)

- İnsan Hakları Kurulu Başvurusu
- Kamu Denetçiliği (Ombudsman) Başvuru
- TBMM İnsan Hakları Komisyonu'na Başvuru
- İlgili Kurum /Kuruluşa İtiraz Dilekçesi

Savcılıklara Suç Duyurusu

Adli Yargı Davası

İdari Yargı Davası

Başka STÖ'ye Başvuru

Diğer (lütfen Açıklayınız)

Başvurucunun Talebi:

(lütfen başvurunuzla ilgili olarak ne yapılmasını talep ettiğinizi belirtiniz)

İdari Başvuru Desteği Hukuksal Destek

Diğer (belirtiniz)

ÖNEMLİ

Kişisel bilgilerinizin yasal/ idari başvurularda, raporlarımızda veya basına açıklanmasını kabul eder misiniz:

Sadece Yasal/İdari Başvurularda Hepsinde Hiçbirinde

Başvurucunun İmzası: